เข้าใจอริยสัจ เพื่อความหลุดพ้น

จารุวณฺโณ ภิกฺขุ

เข้าใจอริยสัจ เพื่อความหลุดพ้น

จารุวณฺโณ ภิกฺขุ

เข้าใจอริยสัจเพื่อความหลุดพ้น

ISBN 978-616-577-167-2

โดย : จารุวณฺโณ ภิกฺขุ

พิมพ์ครั้งแรก ๒,๐๐๐ เล่ม
ปีที่พิมพ์ ธันวาคม ๒๕๖๓
ปก/รูปเล่ม ชวนปญฺโญ ภิกฺขุ
จัดพิมพ์ สถานศึกษาธรรมดอยธรรมนาวา
๓๓๗ บ้านป่ารวก หมู่ที่ ๘ ตำบลนางแล
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๐๐
โทร. ๐ ๒๒๗๑ ๓๔๘๙, ๐๘ ๙๔๑๑ ๕๑๐๐,
๐๘ ๑๙๙๘ ๕๕๑๘

พิมพ์ที่ หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์
๔๔/๑๓๒ ซอยกำนันแม้น ๓๖ แขวงบางขุนเทียน
เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๕๐
โทร. ๐ ๒๘๐๒ ๐๓๗๙, ๐๘ ๑๕๖๖ ๒๕๔๐

คำนำ

หนังสือ เข้าใจอริยสัจเพื่อความหลุดพ้น เป็นการถอดความจากการบรรยายธรรมโดย พระอาจารย์จารุวณฺโณ ภิกฺขุ เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ สถานศึกษาธรรมดอยธรรมนาวา จังหวัดเชียงราย

พระอาจารย์อธิบายขยายความการทำงานของระบบขันธ์ สภาพธรรม และความแตกต่างของ อวิชชา ตัณหา อนุสัย สังโยชน์ ที่ร้อยเรียงผูกโยงกันจนเป็นอุปาทานขันธ์ โดยมีอวิชชาเป็นต้นเหตุ

การปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔ ให้ถูกต้องตามคำสอน คือ กิจในการกำหนดรู้ทุกข์ กิจในการละสมุทัย กิจในการทำนิโรธให้แจ้ง และกิจในการทำมรรคให้เจริญ จนเกิดเป็นปัญญาสัมมาทิฏฐิ จนจิตยอมรับและคล้อยตามสัจธรรม เกิดผล คือ การละ การวาง การคลาย จากการยึดมั่นถือมั่น เมื่อมรรคได้เจริญจนเต็มรอบแล้ว จิตย่อมเข้าถึงความหลุดพ้นได้ในที่สุด

ในธรรมบรรยายนี้พระอาจารย์แนะนำ และวางแนวทางการปฏิบัติอย่างละเอียด แจ่มชัด เป็นขั้นเป็นตอน สามารถปฏิบัติตามได้ไม่ยาก

คณะทำงานหนังสือฯ ขอกราบขอบพระคุณพ่อแม่ครูอาจารย์ ที่ได้เมตตาอนุญาตให้จัดพิมพ์ เผยแผ่คำสอนอันมีค่านี้ได้ และหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติที่แสวงหาหนทางออกจากทุกข์ในสังสารวัฏอันยาวไกลนี้

คณะทำงานหนังสือ

“เข้าใจอริยสัจเพื่อความหลุดพ้น”

ธันวาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

อริยสัจ ๔	๗
กิจต่อทุกขสัจจะ คือกำหนดรู้และยอมรับ	๘
ทุกข์แท้กับทุกข์เทียม	๑๒
สมุทยสัจจะและการกำหนดรู้	๑๕
ตัณหา อนุสัย และสังโยชน์	๒๒
ละตัณหาด้วยปัญญาสัมมาทิฏฐิ, เมื่อสัมมาทิฏฐิเต็มรอบ จึงละอนุสัย และสังโยชน์ด้วยอริยมรรค	๓๑
อารมณ์เก่าที่ดับไปโดยไม่ได้ถูกรู้ นำสืบความไม่รู้นอนเนื่องอยู่ในขันธ์ ๕	๔๗
อวิชชา คือ สมุทัยแท้	๕๐
โลภะ โทสะ โมหะ เป็นอกุศลมูล ไม่ใช่กิเลส	๕๑
เจริญสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ ศีลจะบริบูรณ์	๕๒
สติสัมโพชฌงค์	๕๖
ผู้มีโทสะมาก	๕๙
ความเกลียด ความรัก และความยึด	๖๒
การเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นเบื้องแรกของการเริ่มปฏิบัติ	๗๐
ปุจฉา-วิสัชนา	๘๐

“เมื่อใดก็ตามที่ทุกข์ถูกรู้
สมุทัยที่จะเกิดมาพร้อมกับความทุกข์จะไม่เกิด
เมื่อใดก็ตามที่ทุกข์ไม่ถูกรู้
สมุทัยที่จะเกิดมาพร้อมกับความทุกข์จะต้องเกิด
ตัณหาจึงได้ชื่อว่าเป็นสมุทัย
คือสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับความทุกข์”

เข้าใจอริยสัจเพื่อความหลุดพ้น

พระธรรมเทศนาแสดง ณ สถานศึกษาธรรมดอยธรรมนาวา จังหวัดเชียงราย
เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓

พระอาจารย์ : วันนี้อยากจะฟังเรื่องอะไรกัน

โยม : กราบเรียนพระอาจารย์อธิบายในเรื่อง “อริยสัจ ๔ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน”

อริยสัจ ๔

พระอาจารย์ : การกำหนดอริยสัจ ๔ ในชีวิตประจำวัน ต้องเอาหลักการที่พระพุทธเจ้าตรัสเกี่ยวกับทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ นิโรธสัจจะ และมรรคสัจจะ ไว้อย่างไร เราต้องมีความเข้าใจในข้อมูลพื้นฐานของอริยสัจไว้ก่อน ตัวอย่างเช่น พระองค์ตรัสว่า สัจจะข้อแรก คือ ทุกขสัจจะ มีทุกข์เพราะความแก่ ความเจ็บ ความตาย นี่คือหลักในส่วนของกายหรือชีวิต ไล่ลงลึกไปอีก คือ ความเจ็บป่วย ความง่วง ความร้อน ความหนาว การบริหารร่างกายไม่สม่ำเสมอ การประสบกับ

ภาวะของชีวิตที่เราไม่อยากจะประสบ เช่น อุบัติเหตุ เป็นต้น ความทุกข์เหล่านี้ พระพุทธเจ้าสอนให้เรา **กำหนดรู้** ว่าเป็นสิ่งที่จะต้องเกิดขึ้น แม้แต่ทุกข์เพราะความหิว ความร้อน ความหนาว หรือเหลือบ ยุง ลม แดด ความง่วง ความไม่ได้เป็นไปตามที่อยาก เป็นเรื่องทางกายทั้งหมด เราพยายามหาเรื่องราวที่เป็นทุกข์ทางกายที่เราเคยทุกข์กับเรื่องนั้นๆ มา หาข้อมูลตามความเป็นจริงว่าเราทุกข์ทางกายด้วยเรื่องอะไร แล้วเก็บข้อมูลเหล่านั้นมา**กำหนดรู้ว่า ความทุกข์เหล่านี้เป็นสัจจะ** คือบอกแค่ว่านี่คือ “สัจจะ”

กิจต่อทุกขสัจจะ คือกำหนดรู้และยอมรับ

คำว่า “สัจจะ” คือความจริงที่จะต้องเป็น ไม่ใช่ความจริงที่จะไม่เป็น คือจะต้องเป็น เพราะความจริงเป็นสิ่งที่จะต้องเกิดกับเรา หมายถึงว่าเป็นสิ่งที่สามารถเกิดกับเราได้ เกิดกับใครๆ ก็ได้ นี่คือทางกาย ถ้าเราหิว คนอื่นๆ ก็มีความหิวเหมือนกัน ไม่ได้แตกต่างกัน เราแก่ คนอื่นก็ต้องแก่เหมือนกัน เราเจ็บ คนอื่นก็ต้องเจ็บเหมือนกัน เราตาย คนอื่นก็ต้องตายเหมือนกัน

เราร้อน คนอื่นก็ร้อน เราหนาว คนอื่นก็หนาว เป็นสัจจะเป็นสากล เป็นสามัญญะทั่วทั้งหมดกับทุกคนที่เกิดขึ้นมา ความทุกข์ประเภทนี้เราต้องเอาขึ้นมากำหนด เพราะถ้าเราไม่กำหนดเราจะปฏิเสธมัน การกำหนดเพื่อให้เกิดการรู้ตามความเป็นจริงและยอมรับ การรู้ตามความเป็นจริงและยอมรับจะทำให้เราไม่ต้องทุกข์กับความทุกข์ที่มี เช่น ยุงกัด โยมบอกพระอาจารย์ว่ายุงกัด อาตมากับยุงกัดกันมาไม่รู้เท่าไรต่อเท่าไรแล้ว ก็ให้มันกัดคืน ไม่เป็นไรหรอก อยู่ในป่าในเขาก็อยู่กับยุง ไม่ได้อยู่กับอะไรหรอก มียุงเป็นเพื่อน เคยอยู่ด้วยตอนเดินจงกรม ตอนนั่งสมาธิ ตอนบำเพ็ญภาวนา ก็ไม่เคยคิดว่ามันเป็นศัตรู

“โอ้โห! พระอาจารย์เดี๋ยวก็เจ็บป่วย” เจ็บป่วยก็มีโรงพยาบาลก็ไปโรงพยาบาล มียารักษาก็รักษา ถ้ารักษาไม่ได้จะทำอย่างไร ก็ไม่ต้องทำอะไร ตายก็ตาย คนเราถ้าจะตาย อย่างไรก็ต้องตาย ไม่ถูกยุงกัดก็ต้องตาย การกำหนดรู้อย่างนี้ ไม่ใช่ว่าเราประมาท คืออะไรที่หลีกเลี่ยงได้ เราก็หลีกเลี่ยง แต่อะไรที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เราก็ต้องเข้าใจมัน เข้าใจว่าสิ่งนี้ต้องเป็นอย่างนี้

ภาวะชีวิตต้องเป็นอย่างนี้

การกำหนดรู้ จะทำให้เราไม่ต้องทุกข์ วุ่นวาย ไม่ต้องใช้ตัณหา คือความอยาก ที่จะเข้าไปแก้ เพราะถ้าจะเปลี่ยนสิ่งที่เปลี่ยนได้นั้น ไม่ผิด แต่เราจะไปเปลี่ยนสิ่งที่เปลี่ยนไม่ได้คือความผิด เรามักจะผิดพลาดมาทั้งชีวิต เพราะในชีวิตจริงเรามักจะไปเปลี่ยนในสิ่งที่เปลี่ยนไม่ได้อยู่เรื่อย ๆ นี้เป็น “ทางกาย”

ทีนี้ “ทางใจ” เช่น ความพลัดพรากเป็นความทุกข์ ความประสบกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รัก เป็นความทุกข์ ถ้าประสบกับสิ่งที่เป็นที่รักเป็นทุกข์ไหม

โยม : ถือว่าเป็นทุกข์อยู่

พระอาจารย์ : มีลูก รักลูกไหม แล้วเป็นทุกข์เพราะลูกไหม

โยม : ทุกข์

พระอาจารย์ : ประสบกับสิ่งที่เป็นที่รักก็ทุกข์ ประสบกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ จะเอาอย่างไร

มนุษย์นี่ อะไรก็ทุกข์ไปหมด หาทุกข์ให้ตัวเองได้ตลอด แต่นั่นคือความจริง เป็นความจริง คับแค้นใจก็เป็นทุกข์ เศร้าโศกใจก็เป็นทุกข์ ความหงุดหงิด ความโมโห ความฟุ้งซ่าน ความรำคาญ สิ่งเหล่านี้เป็น “ทุกขสัจจะ” คือที่เราต้องยกขึ้นมากำหนด เพื่อที่จะได้ปฏิบัติต่ออริยสัจ ๔ ได้ไม่ผิดพลาด

ในการปฏิบัติต่อมรรค “มคฺคปฏิปทา” หรือ ข้อปฏิบัติเป็นไปเพื่อความดับทุกข์ “มคฺคนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจำ”

คำว่า ข้อปฏิบัติเป็นไปเพื่อความดับทุกข์ คือ ปฏิบัติต่อทุกข์ คือ มรรค ปฏิบัติต่อเหตุให้เกิดทุกข์ ปฏิบัติต่อนิโรธ คือ ความดับของทุกข์ จะปฏิบัติอย่างไร

ปฏิบัติต่อทุกข์ โดยการรู้ตามความเป็นจริงแล้วยอมรับ

ปฏิบัติต่อเหตุให้เกิดทุกข์ โดยการรู้จักเหตุจริง ๆ เหตุที่แท้คืออะไร แล้วละ

ปฏิบัติต่อนิโรธ คือ ความดับไปของเหตุ หรือความดับไปของทุกข์ แล้วทำให้แจ้ง

ทำไมเราจะต้องทำให้แจ้ง เมื่อดับไปก็น่าจะดับไปแล้ว ต้องทำให้แจ้งทำไม

คำว่า ทำให้แจ้ง คือ ให้เห็นความดับบ่อย ๆ เพราะเห็นแค่ครั้งสองครั้ง ยังไม่เพียงพอต่อการที่จะทำให้มรรคนั้นเจริญขึ้น เพราะ มรรค แปลว่าสิ่งที่ต้องเจริญขึ้น ถ้าทำแค่ครั้งสองครั้งจะเจริญไหม ไม่เจริญ มรรคต้องทำอยู่บ่อย ๆ

เราจะรู้ได้อย่างไรว่าขอบเขตของมรรคที่เจริญขึ้นแล้ว ดีแล้ว ถูกแล้ว เพียงพอแล้วต่อการเจริญของมรรค เราจะหยุดตรงไหน

หยุดตรงที่เกิดการทำลายของอาสวะกิเลส หรือละความเห็นผิดได้ ถ้ายังละความเห็นผิดไม่ได้ก็ยังหยุดไม่ได้ ยังต้องเจริญอยู่เรื่อย ๆ

ทุกข์แท้กับทุกข์เทียม

ฉะนั้น การที่เราต้องยกเรื่องราวเหล่านี้ในชีวิตประจำวันว่าเราเจอความทุกข์แบบไหน ทุกข์ประเภทใด ทุกข์ที่เป็นชีวิตจริง ๆ ของเรานี่แหละ เอาทุกข์เหล่านั้น

ยกขึ้นมาว่า เป็นสัจจะ แยกความเป็นสัจจะให้ออกว่า “ทุกขสัจจะ” ที่เป็นทุกข์อยู่ในเวลานี้เป็นความทุกข์ที่เราแก้ได้หรือแก้ไม่ได้ อาตมาจึงอธิบายว่า ความทุกข์มี ๒ ประเภท คือ ๑. ทุกข์แท้ ๒. ทุกข์เทียม ทุกข์แท้นี้แก้ไม่ได้อย่างไรก็แก้ไม่ได้ เช่น ทุกข์เพราะความหิว แก้ไม่ได้ ทุกข์เพราะการพลัดพราก แก้ไม่ได้ ทุกข์เพราะประสบกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รัก ก็แก้ไม่ได้ แน่นอนว่าประสบกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รักก็แก้ไม่ได้ ต้องเป็นทุกข์ แต่ความทุกข์เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ทำอย่างไรที่ความทุกข์นั้นเมื่อถูกรู้แล้วเราจะไม่เป็นผู้ไปรับผลจากความทุกข์กับความทุกข์ที่กำลังเกิด

หลักการของพระพุทธศาสนาในด้านอริยมรรคเป็นหลักการในการสอนให้เรามีปัญญา และทำความเข้าใจและรู้ เรื่องทุกข์แท้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ส่วนทุกข์เทียม คือ ทุกข์เพราะไม่อยากเจอกับความทุกข์ประเภทนั้น จะมีอยู่ในใจเรา เช่น ไม่อยากจะเจออันนั้น ไม่อยากจะเจออันนี้ ไม่อยากจะเกี่ยวข้องกับคนนั้น ไม่อยากจะยุ่ง จะมีความอยากกับไม่อยากอยู่ในใจเสมอ ไม่จำเป็นต้องสร้างความอยากหรือไม่ต้องมี

ความอยาก คือจะได้ประสบหรือไม่ประสบก็ขึ้นกับเหตุปัจจัย ธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา

อนัตตา คือ ไม่มีความตายตัว ไม่มีความแน่นอน หาความเป็นตัวตนไม่ได้ ไม่มีใครควบคุมหรือบังคับบัญชาสิ่งใดๆ ได้ เราไม่สามารถบังคับชีวิตเราให้เป็นไปตามสิ่งที่เราต้องการนี้ได้ตลอดเวลา หรือได้ทุกๆ เรื่อง ทุกๆ สถานการณ์ ทุกๆ ขณะ ฉะนั้น การที่เราไม่สามารถบังคับเราได้ ธรรมทั้งหลายทั้งปวงจึงเป็นอนัตตา และบังคับสิ่งอื่นก็ไม่ได้ด้วย จึงเป็นอนัตตา เมื่อการบังคับนี้ไม่สามารถที่จะทำได้ ความอยากมักจะสร้างนิสัยที่ไม่ดีในตัวเรา ที่จะทำให้เรามีความทุกข์จากทุกข์ที่กำลังเกิด นี้เรียกว่า ทุกข์เทียม ทุกข์เทียมนี้แก้ได้ ละได้ โดยไม่ทำตามอำนาจของตัณหา คือรู้ให้ทันว่า นี้คือความอยากซึ่งเป็นสมุทัยแท้ สมุทัยที่มาจากคนอื่น คือเหตุที่คนอื่นกระทำ ยังไม่ใช่สมุทัยแท้ คนอื่นกระทำความทุกข์ให้แก่เรา เช่น ลูกทำให้เกิดความทุกข์ นี้ไม่ใช่สมุทัยแท้ เพราะลูกไม่ใช่เหตุ ลูกคือผล เหตุคือการที่เรายึดถือว่าลูก เรายึดในตัวลูกว่าเป็นลูก ความยึดในตัวลูกว่าเป็นลูก เราจึงทุกข์

เพราะลูก คนที่ไม่มีลูกจะทุกข์เพราะลูกไหม

สมุทยสัจจะและการกำหนดรู้

โยม : ทุกข์เพราะหลาน

พระอาจารย์ : ทำไมทุกข์เพราะหลาน เพราะมีหลาน ก็ “มี” อย่างไรล่ะ เพราะการยึดถือว่า “มี” ตัณหามี ๓ อย่าง คือ

๑. กามตัณหา คือ อยากในสิ่งที่น่ารักใคร่น่าพอใจ

๒. ภวตัณหา คือ อยากในสิ่งที่ดี อยากให้มันดี

๓. วิภวตัณหา คือ อยากให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

ลักษณะสามอย่างนี้คือสมุทยสัจจะที่เกิดขึ้นในชีวิตเรา เพราะฉะนั้นเราต้องกำหนดรู้ว่า นี้ คือสมุทัย นี้ คือการเกิดขึ้นของสมุทัย นี้ คือการตั้งอยู่ของสมุทัย สมุทัยจะดับหรือไม่ดับเป็นเรื่องของสมุทัย ไม่ใช่เรื่องของเรา เพราะถ้าเราต้องการให้สมุทัยดับ เราก็จะใช้ความอยากซ้อนความอยาก เราไม่ได้ปฏิบัติเพื่ออยากให้สมุทัยดับ แต่เราจะต้องปฏิบัติเพื่อรู้สมุทัย เพราะเมื่อใดก็ตามที่เรารู้สมุทัย สมุทัยจะไม่ถูกสร้างขึ้นจาก

การรู้ของเรา เมื่อสมุทัยไม่ได้ถูกสร้างขึ้น ก็จะเป็นการดับสมุทัย เรียกว่า เป็นผู้ละสมุทัย สมุทัยที่เกิดขึ้นแล้วละไม่ได้ เพราะเกิดแล้ว การที่เกิดแล้วจะไปละนั้นผิดวิสัย ไม่ใช่เรื่อง แต่สมุทัยใหม่จะไม่เกิด นั่นคือสิ่งที่เราละได้ ละอย่างไร คือ ไม่ทำตามสมุทัยนี้ สมุทัยที่กำลังเกิดขึ้น ความอยากที่กำลังเกิดปรากฏต่อหน้าต่อตาเรา ต่อสิ่งที่เราสัมผัสอยู่ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แล้วเกิดความอยากเป็นแรงผลักดันออกมา แล้วเราไม่ทำตามมัน ความอยากชนิดนี้ละไม่ได้ และให้รู้ว่า ...

นี้ คือสมุทัย

นี้ คือการเกิดขึ้นของสมุทัย

นี้ คือการตั้งอยู่ของสมุทัย

ส่วนสมุทัยจะดับหรือไม่ดับเป็นเรื่องของสมุทัย เมื่อเรากำหนดรู้อย่างนี้ สมุทัยใหม่จะไม่ถูกสร้างขึ้นจากสมุทัยเดิม แม้จะเกิดความทุกข์ ความเร่าร้อน ความบีบคั้น เพราะแรงแห่งสมุทัยเกิดขึ้นอยู่ในจิตในขณะนั้น แต่นั่นคือ**ทุกข์เทียม ไม่ใช่ทุกข์แท้ เมื่อเป็นทุกข์เทียมก็คือเมื่อถูกรู้แล้วมันจะดับ** พอดับไป

จะทำให้เราเข้าใจอะไรบางอย่าง การดับไปโดยที่มันเหลือหรือไม่เหลือ จึงมีกิจในนิโรธ

กิจในนิโรธสัจจะ คือ รู้ว่าการดับไปของตัณหาโดยเหลือหรือไม่เหลือในใจ การรู้อย่างนี้ ถ้าดับไปแล้วเหลือ เราก็รู้ว่ายังเหลือ เหลือมากแค่ไหน เหลือน้อย เหลือไม่น้อย เหลือเบาบาง หรือแค่จางคลาย บางทีจางคลายไปเฉย ๆ ไม่ได้ส่งผลต่อจิตต่อใจของเราให้เกิดความดิ้นรนเดือดร้อน เราก็คิดว่ามันดับ อาจจะไม่ดับก็ได้ อาจจะแค่บางไปเท่านั้นเอง หรือขาดสิ้นไปจากจิต ก็จะทราบได้ว่าขาดสิ้นไปจากจิต กิจของนิโรธจึงสามารถทำให้เราเกิดความแจ่มแจ้งได้ว่าการดับไปของสมุทัยดับโดยเหลือหรือดับโดยไม่เหลือ ถ้าดับโดยไม่เหลือก็จะเป็น **จาโค** สลัดออก **ปฏินิสสัคโค** สลัดทิ้ง **มุตติ** จิตพ้นจากตัณหา **อนาลโย** ไม่มีอาลัย องค์คุณเหล่านี้คือ จาโค ปฏินิสสัคโค มุตติ อนาลโย เป็นองค์คุณของนิโรธสัจจะ องค์คุณที่กำหนดรู้แล้วจะทราบได้

จาโค เป็นผู้สละออก สละตัณหาออก

ปฏินิสสัคโค สละทิ้ง ไม่มีเยื่อใยกับตัณหา

มุตติ จิตพ้น

อนาลโย ไม่อาลัยอาวรณ์กับตัณหา แม้ตัณหาจะพยายามสร้างเยื่อใยต่อสิ่งเหล่านั้นอยู่ อยากกระทำต่อสิ่งเหล่านั้นอยู่ แต่ผู้ที่กำหนดรู้ด้านนิโรธสัจจะเกิดภาวะนี้ คือภาวะที่ไม่อาลัยต่อตัณหา ดังนั้น เรามีตัณหาในหลายๆ เรื่อง แต่พระพุทธเจ้าทรงประมวลตัณหาไว้ ๓ เรื่อง คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

คำว่า กามตัณหา ข้อปฏิบัติจริงๆ เราไม่ได้ไปละกาม แต่เราไปละที่ตัณหา กามเป็นเพียงแค่อารัมมณะ (อ่านว่า อา-รำ-มะ-นะ) คือ อารมณ์ที่ยังเกี่ยวโยงกับชีวิตเราอยู่ หมายถึงว่าการปฏิบัติธรรมในด้านหลักอริยสัจนี้ เราไม่ต้องปฏิเสธกาม เราไม่ได้ทิ้งกาม หรือเราไม่ได้ต้องเดินหนีจากกามไปที่ไหน เรายังอยู่กับกาม แต่เพียงแค่เราปฏิบัติเพื่อควบคุมตัณหาของเราไม่ให้สร้างตัณหาเพิ่มจากตัณหาเดิมที่เกิดขึ้น กามมีอย่างไรก็ให้มีอย่างนั้นอยู่ตามเดิม

เรื่องของการละกาม เป็นเรื่องของพระอนาคามีซึ่งท่านพึงพอใจในความสุขชนิดที่พิเศษกว่าความสุข

ในกาม กามให้ความสุขกับมนุษย์ได้ แต่พระอนาคามีท่านเรียนรู้ว่าความสุขในกามก็เท่านั้น มีสุขอื่นยิ่งกว่าสุขในกาม ความสุขนั้นคืออะไร เรียกว่า นิรามิสสุข นิรามิสสุขมีอยู่ ท่านก็จะโน้มใจไปในนิรามิสสุข ท่านก็จะละกามของท่านเอง เป็นเรื่องความพึงพอใจที่ต้องการความสุขในอีกแบบหนึ่ง แต่ไม่ต้องการความสุขในกาม เป็นเรื่องของพระอนาคามีที่ท่านจะต้องแก้ต้องละของท่าน แต่ในระดับปุถุชนเรานี่ ไม่ต้องหนีมัน เรายังอยู่กับกาม แต่เราจะควบคุมตัณหาของเราด้วยปัญญาสัมมาทิฏฐิ ปัญญาสัมมาทิฏฐินี้จะควบคุมกามของเราไม่ให้ล่วงอกุศล พูดง่ายๆ คือเรามีกาม แต่เราไม่ล่วงอกุศลได้

ฉะนั้น กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา ที่แท้แล้วต้องละตัวเดียว คือ ตัณหา ส่วนกาม หรือภวะ หรือวิภวะ ยังคงมีเหมือนเดิม ภวะ แปลว่าความมีความเป็น สิ่งที่มี สิ่งที่เป็น คือสิ่งใดมีก็ให้มี เพราะบางคนบอกว่า การมีมากเกินไปจะเป็นตัณหา เป็นการเพิ่มกิเลส ไม่ใช่หรอก พระพุทธเจ้าไม่เคยทรงบอกอย่างนั้น เพราะคำว่า “สันโดษ” ในทางพระพุทธศาสนา คือ

พอใจในสิ่งที่ตัวเองมี และอีกความหมายหนึ่งคือ ยินดีในสิ่งที่ตัวเองได้ มี ๒ ความหมาย นั่นหมายความว่าพอใจในสิ่งที่มีตอนที่มีเท่านี้ แต่ไม่ปฏิเสธการยินดีในสิ่งที่จะได้มา นั่นหมายความว่าพระองค์ยังต้องให้เราแสวงหาอยู่ แสวงหากาม แสวงหาอะไรที่ไม่ผิด แสวงหาได้ในสิ่งที่ชอบธรรม ไม่ต้องปฏิเสธ

ภวะ คือ ความมี ความเป็น อยากมี อยากเป็น แต่ความอยากมี อยากเป็นนี้จะมีความอยากที่เป็นปกติวิสัยที่ไม่ใช่สมุทัย เป็นความอยากที่เป็นของประจำเรือน ประจำตัว ประจำขันธ์ เช่น อยากกินข้าว ไม่ใช่กิเลส ไม่ใช่ตัณหา อยากนอน ไม่ใช่ตัณหา ต้องแยกให้ออก อยากไปนั่น อยากไปนี่ ก็ไม่ใช่ตัณหา คิดถึงพ่อแม่ อยากไปหาพ่อแม่ อยากไปหาเพื่อน ไม่ใช่ตัณหา เป็นความอยากประจำเรือน ประจำตัว ความอยากเหล่านี้จัดอยู่ในทุกขสัจจะ **ความอยากที่พระพุทธเจ้าทรงสอน คือความอยากด้วยอำนาจของความดิ้นรนอยู่ในภายในของเรา ความอยากประเภทนี้และความอยากที่เป็นสมุทัยแท้ คือ ความอยากที่สืบมาจากอวิชชา ตัณหาชนิดไหนก็ตามที่สืบมา**

จากอวิชชา ตัณหานั้นแหละคือสมุทัยแท้ ที่เราจะต้องทำกิจในการละ ละตัณหาก็คือการละสมุทัยไปในตัว

การละสมุทัยคือตัวตัณหาที่สืบมาจากอวิชชา อวิชชานั้นบ่งบอกถึงความไม่รู้ ไม่รู้ในอะไรบ้าง ไม่รู้ทุกข์ นั่นก็คืออวิชชาแล้ว อวิชชานี่แหละที่จะก่อให้เกิดตัณหา เมื่อใดก็ตามที่เราไม่รู้ทุกข์ สมุทัยเกิดแล้ว คือตัณหาเกิดแล้ว แต่เมื่อใดก็ตามที่เรารู้ทุกข์ สมุทัย (ตัณหา) จะถูกละไปในตัว เพราะฉะนั้น สมุทัยหรือตัณหาที่มีอยู่ ๓ ประการนั้นที่จะต้องเป็นของควรละ คือตัณหาหรือสมุทัยที่สืบมาจากอวิชชา เพราะอะไร เพราะอวิชชาคือสมุทัยที่แท้ ซึ่งในอริยสัจ ๔ จะไม่กล่าวถึงอวิชชา แต่ก็มีนัยให้รู้ว่า **สมุทัยที่แท้คือ ตัวตัณหาที่มีอวิชชาแฝงอยู่ เพราะไม่รู้ทุกข์นั่นแหละจึงมีสมุทัย จริง ๆ อวิชชาเป็นสมุทัยแท้**

ฉะนั้น เมื่อใดก็ตามที่รู้ทุกข์ สมุทัยก็ไม่มี เมื่อใดก็ตามที่เรายังรู้ทุกข์อยู่ ยังเข้าใจทุกข์อยู่ การยกทุกข์ขึ้นมากำหนด ความทุกข์ต่าง ๆ นานาประการที่มีอยู่ในชีวิตจริงของเรานี้ยกขึ้นมาเลย สิ่งที่เราผ่านมาทั้งหมด

เป็นบทเรียนให้กับตัวเราได้เป็นอย่างดี ว่าความทุกข์ชนิดไหนที่เคยเกิดขึ้นกับเรา และแน่นอนว่า ชีวิตเรานี้ไม่มีความทุกข์ที่พิเศษหรือพิสดารไปกว่าความทุกข์ที่เราเคยเจอมา มันก็ทุกข์เท่ากับที่เราเคยเจอมานั่นแหละ ไม่เกินไปกว่านั้น เราก็เอาตัวอย่างเหล่านั้นมากำหนดว่า นี้คือความจริง คือไปนั่งพิจารณาเทียบให้เห็นระยะเวลาที่ผ่านมาว่า ความทุกข์ประเภทนี้แบบนั้น แบบนี้ ที่เคยเกิดขึ้นกับเรา เอาไปเทียบเคียงว่าอันนี้เป็นทุกข์แท้ อันนั้นเป็นทุกข์เทียม

ตัณหา อนุสัย และสังโยชน์

ประเด็นก็คือ เป็นอุปนิสัยหรือเป็นธรรมชาติของระบบขันธ์ หรือตัวมนุษย์เราเอง เวลาเจอความทุกข์จะมีธรรมชาติอันหนึ่งที่เป็นความคุ้นเคยต่อการปฏิเสธความทุกข์จะแสดงออกมา เรียกว่า ตัวปฏิเสธ ตัวผลักออก ตัวที่ไม่อยากจะให้ความทุกข์เกิดขึ้น หรือไม่อยากจะประสบกับความทุกข์ จะแสดงออกมาเป็นความคุ้นเคยแบบปัจจุบันทันด่วน แน่นอนว่า แม้เราจะกำหนดอยู่ ความคุ้นเคยเหล่านี้ยังจะต้องออกมาอยู่

ออกมาเพื่อกระทำตอบ การที่มันออกมากระทำตอบ เราต้องเข้าใจอีกชั้นหนึ่งว่า การปฏิเสธ ความไม่อยากจะประสบ การไม่อยากจะเจอ หรืออยากจะดับมัน ไม่อยากให้ตัวเรามีความทุกข์ จะมาในทำนองของตัณหาที่แฝงเร้นในส่วนที่เป็นอนุสัย คือ ความคุ้นเคย อนุสัยอันนี้อยู่ในชั้นของสังโยชน์ แต่ความอยาก เช่น หิวข้าวแล้วอยากกิน ง่วงนอนแล้วอยากนอน ร้อน อยากอาบน้ำ หนาว อยากจะห่มผ้า เป็นความอยากในชั้นของทุกขสัจจะ ไม่ใช่อยู่ในสมุทัย เป็นความอยากที่ประจำขันธ์ อันนี้ไม่ใช่กิเลส

ความอยากมี ๒ ประการ คือ ประการแรกเป็นความอยากที่สืบต่อมาจากอวิชชา กับความอยากที่เป็นตัวอนุสัย ตัวอนุสัยจะแสดงความคุ้นเคยต่อการกระทำตอบในเรื่องราวที่ไปเป็นความทุกข์ อนุสัยมักจะนอนเนื่องอยู่ในตัณหาที่สืบต่อมาจากอวิชชา เรียกว่าอิงอาศัยกันเกิด อวิชชาที่ก่อให้เกิดตัณหา เพราะไม่รู้จักทุกข์ อวิชชาก่อให้เกิดแล้ว พอก่อให้เกิดขึ้นแล้วอนุสัยก็มักจะเข้ามานอนเนื่อง แล้วอนุสัยจะทำหน้าที่ในการผลักดันจิต ให้กระทำตอบต่อสิ่งนั้น

ฉะนั้น **ตัณหาเกิดขึ้นในขณะปัจจุบัน แต่อนุสัยคือผลรวมที่สืบเนื่องมาจากอุปาทานขันธ์ในอดีต** คือระบบอุปาทานขันธ์นี้ เราต้องเข้าใจว่า ภาวะชีวิตเราหรือตัวขันธ์ ๕ นี้ ไม่ได้มีชีวิตอยู่เพียงแค่ภพนี้ชาตินี้ ตัวขันธ์ ๕ นี้เคยผ่านวัฏฏะมายาวนานแล้ว แต่การผ่านวัฏฏะมายาวนาน ไม่ใช่ขันธ์ชนิดนั้นมาเป็นขันธ์ชนิดนี้ คือขันธ์ชนิดที่เคยผ่านมาทั้งหมดดับไปแล้ว ล่วงไปแล้ว สิ้นไปแล้ว หมดไปแล้ว ไม่ได้มีอยู่แล้วในอดีต เหมือนกับตอนเราเป็นเด็ก ก็ไม่มีอยู่แล้วในตอนนี้ เป็นอดีตไปแล้ว แต่การสืบเนื่องไม่ใช่แค่สืบเนื่องให้เกิดการเจริญเติบโตในระบบของขันธ์หรือเพียงแค่การสืบต่อในระบบของขันธ์เท่านั้น มันสืบเนื่องอนุสัย คือ ความคุ้นเคยต่อการกระทำต่อสิ่งนั้นๆ ต่ออารมณ์นั้นๆ ต่อเรื่องราวนั้นๆ ต่อบุคคลนั้นๆ ต่อสภาพการณ์นั้นๆ มันสืบมาด้วย หากมีเหตุการณ์เรื่องราว บุคคล อารมณ์ที่เป็นแบบเดียวกันนี้เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในชีวิตประจำวันในตอนนี้ มันจะเกิดความคุ้นเคยในการกระทำตอบอย่างนั้น คือกลุ่มอนุสัย หรือกลุ่มสังโยชน์ **อนุสัยหรือสังโยชน์นี้ต้องละด้วย**

อริยมรรค แต่การละอวิชชาที่เกิดขึ้นในขณะปัจจุบันที่ก่อให้เกิดตัณหา ละในขณะนี้ได้ จะมี ๒ ชั้น ชั้นแรกเป็นชั้นสมุทัย ชั้นที่ ๒ เป็นชั้นอนุสัย คือ กลุ่มสังโยชน์ทั้งหลายจะมีอยู่ชั้นนี้ ดังนั้น กิจของการละจึงไม่ได้ใช้เพียงแค่การทำให้ตัณหาสงบระงับไป แต่เราต้องลงลึกถึงกลุ่มอนุสัยด้วย คือ การคุ้นเคยต่อการกระทำแบบนั้นแบบนี้ ซึ่งต้องแยกให้ออกอีกว่าความคุ้นเคยต่อการกระทำในระบบของขันธ์ในชั้นของวาสนา หรือในชั้นของอุปนิสัย

อนุสัยกับอุปนิสัย ไม่เหมือนกัน อนุสัยจะสร้างอุปนิสัย คือ ความเป็นเองของขันธ์ ความเป็นเองของตัวตนของคนๆ นั้น เป็นสภาวลักษณะ เป็นนิสัยเฉพาะตัว เป็นอัตลักษณ์ของคนๆ นั้น ซึ่งเป็นเรื่องระบบของกรรมจำแนกเอง ระบบของอนุสัยนี่แหละ คือระบบของกายสังขาร จิตตสังขาร ที่ถูกสร้างมาด้วยกำลังของอวิชชา หรือ **อนุสัยกิเลสที่นอนเนื่องมา มันจะสร้างอุปนิสัยเฉพาะตัวของคนๆ นั้น วิธีแก้ คือแก้เฉพาะอนุสัยกับตัณหาที่สืบมาจากอวิชชา เราแก้ ๒ อย่างนี้** ตัณหาที่สืบต่อมาจากอวิชชาเป็นตัณหา

ปัจจุบัน แต่อนุสัยเป็นตัวนอนเนื่องที่สะสมมาตั้งแต่ปางไหนก็ไม่รู้ ตั้งแต่เกิดโน่นแหละ แต่เกิดปางไหนใครจะไปรู้ พระพุทธเจ้าก็ไม่รู้ว่า เราเกิดมากี่ภพกี่ชาติแล้ว ที่พระองค์ทรงบอกว่า “หาเงื่อนต้นไม่ได้” คือจุดเริ่มต้นแรกๆ พระองค์ไม่รู้ว่าเกิดมาอย่างไร พระองค์ไม่ทรงรู้ และไม่รู้เงื่อนปลายด้วยว่า จะไปสิ้นสุดที่ไหน แต่ถ้าบุคคลผู้ใดก็ตามเข้ามาสู่พระรัตนตรัยแล้ว พระองค์บอกว่าเงื่อนปลายจะสิ้นสุดลงที่แสนกัป หรือกัปที่ ๑ แสน ถ้ามานับถือพระรัตนตรัย แต่ถ้าไม่นับถือพระรัตนตรัย พระองค์ทรงบอกว่าหาที่สิ้นสุดไม่ได้ แม้จะทำบุญก็หาที่สิ้นสุดในวัฏฏะของคนๆ นั้นไม่ได้ว่าจะสิ้นสุดที่ไหน เรียกว่าไม่รู้เงื่อนต้น ไม่รู้เงื่อนปลาย แต่ถ้าคนเข้ามาสู่พระรัตนตรัยมาปฏิบัติ แม้ไม่รู้เงื่อนต้น แต่รู้เงื่อนปลาย มีที่สุดของคนๆ นั้น จบกระบวนการแห่งความทุกข์ในคนๆ นั้น **ฉะนั้นแล้ว สมุทัยที่พูดถึงก็คือสมุทัยที่เกิดมาพร้อมกับความทุกข์ที่สืบมาจากอวิชชา เมื่อใดก็ตามที่ทุกข์ถูกรู้ สมุทัยที่จะเกิดมาพร้อมกับความทุกข์จะไม่เกิด เมื่อใดก็ตามที่ทุกข์ไม่ถูกรู้ สมุทัยที่จะเกิดมาพร้อมกับ**

ความทุกข์จะต้องเกิด ตัณหาจึงได้ชื่อว่าเป็นสมุทัย คือสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับความทุกข์

สมุทัย มาจาก “สัง” แปลว่า พร้อม + “อุทย” (อ่านว่า อุ-ทะ-ยะ) แปลว่า ผุดหรือโผล่ขึ้น หรืออุทัย อาทิตย์อุทัย คือการโผล่ขึ้น การผุดขึ้น การเกิดขึ้นมา พร้อม พร้อมกับอะไร พร้อมกับทุกข์ ความอยาก คือ สมุทัยเกิดมาพร้อมกับทุกข์ เมื่อทุกข์ถูกรู้สมุทัยก็จะถูกละ แม้สมุทัยคือ ตัณหาถูกละไปเพราะเรารู้ทุกข์อยู่ แต่อนุสัยบางทียังแสดงตัวอยู่ เพราะอนุสัยนี้ต้องละด้วยอำนาจอริยมรรค บางทีเราบอกว่าเรารู้ทุกข์อยู่ แต่ทำไมตัวข้างในยังดิ้น หรือยังแสดงภาวะอาการออกมาทั้งๆ ที่ทุกข์ก็ถูกรู้อยู่ ธรรมดาถ้าทุกข์ถูกรู้ สมุทัยจะถูกละ แต่บางทีอาการที่แสดงในภายใน คล้ายๆ สมุทัย แต่ไม่ใช่สมุทัย อันนั้นคืออนุสัย อนุสัยจะแสดงออกมาหรือจะปรากฏ หรือพูดง่ายๆ คือจะนอนเนื่องอยู่ในเวทนา ๓ คือ

ราคานุสัย จะแสดงอยู่ใน สุขเวทนา

ปฏิฆานุสัย จะแสดงอยู่ที่ ทุกขเวทนา

อวิชชานุสัย จะแสดงอยู่ที่ อทุกขมสุขเวทนา

ดังนั้นต้องสังเกตให้ดี เวลาประสบกับความทุกข์ แล้วทุกข์เพิ่มไหม หรือเฉยๆ แม้เฉยๆ อยู่อวิชชานุสัยก็ตามนอน ถ้าเราไม่สามารถกำหนดรู้ให้ชัดเจน นี่คือกิจของการกำหนดรู้ในนิโรธ ด้วยว่าสมุทัยดับไป แล้วสิ่งที่เหลืออยู่ในจิตนั้นคืออะไร กิจของนิโรธจึงมีความสำคัญมากที่จะทำให้เราได้เห็นว่า สิ่งที่เหลืออยู่ในจิตคืออะไร ทั้งๆ ที่สมุทัยคือตัณหาไม่ได้เกิดขึ้นในเวลานั้นแล้ว อาจจะเห็นอะไรบางอย่างในคราวครั้งนั้น คือกลุ่มของอนุสัยยังคงอยู่ อนุสัยนี้เกี่ยวกับสังโยชน์

ถามว่า สังโยชน์กับอวิชชาไม่ใช่ตัวเดียวกันหรือ

สังโยชน์เป็นธรรมชาติที่นอนเนื่องมาพร้อมกันกับอวิชชากับตัณหา แล้วจะทำหน้าที่หรือแสดงอาการต่อเมื่อประสบกับเวทนาทั้ง ๓ อนุสัยจะมาเกิดร่วม พูดง่ายๆ ว่า เมื่อตัณหาปรากฏ ตัณหาอุปาทาน สิ่งเหล่านี้แหละที่จะดึงอนุสัยให้เกิดร่วม นั้นหมายถึงว่าหากเรามีตัณหา หรือตัณหาไม่ได้ถูกละ อุปาทานก็เกิดขึ้นยึด ต้องเกิดการยึดมั่นถือมั่น สิ่งเหล่านี้จะไปทำให้อนุสัยมีที่นอนเนื่อง มีที่ตั้ง ที่เกิดที่ปรากฏ แล้วอนุสัยที่นอนเนื่อง ก็คือเรื่องราวของชีวิต

ที่เราผ่านมาในวัฏฏะทั้งหมดที่เกิดปรากฏ ไม่ใช่มารอปรากฏ แต่ตัณหาที่สืบมาจากอวิชชาก่อให้เกิดอุปาทาน พอก่อให้เกิดอุปาทานแล้ว มันเป็นปัจจัยที่ไปดึงเอาอนุสัยเก่าๆ ออกมา เช่น สมมติว่าเราโกรธคนนี้แล้ว ถ้าไม่สงบระงับความโกรธนั้น จะเกิดเป็นเวรต่อกัน แล้วเวรที่กระทำตอบกับคนนั้น ไม่ใช่เวรเฉพาะที่โกรธในขณะนั้น แต่จะไปดึงเอาเวรทั้งหมดที่มีมาในอดีตหรือกลุ่มอนุสัยนั้นมาเกิดร่วม เวรนั้นตั้งอยู่นานไม่น้อย เป็นกัปเลย แล้วจะตั้งอยู่อย่างนี้ชั่วกัป หากเคยมีเวรต่อกัน ถ้าไม่สงบระงับขณะนั้น เวรจะสืบต่อไปอีกชั่วกัป คือมันสืบมาจากครั้งก่อน เพราะเคยโกรธกันในครั้งก่อนมา เวลามาเจอกันครั้งนี้ เห็นทีไรไม่สบอารมณ์สักที มันเป็นเอง กลุ่มนี้เป็นพวกอนุสัย พอเราเรียนรู้ปั๊บ รู้ทันทีว่า นี้จะเป็นไปเพื่อการก่อเวร รีบสงบระงับ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร” ถ้าเราสงบระงับ เวรเก่าที่กำลังจะรอเกิด เรียกว่าได้ปัจจัยที่จะก่อเกิด มีที่ตั้งนี้ จะดับไปทันที ไม่มีที่ตั้ง เวรใหม่ที่จะไปตั้งอยู่ชั่วกัป ก็ถูกละอัตโนมัติ

โยม : ถ้าตัณหาไม่ได้ถูกละ ก็จะไปรวมลงในอนุสัย

พระอาจารย์ : ใช่ มันจะไปดึงเอาของเก่าออกมา

โยม : เป็นของใหม่

พระอาจารย์ : เป็นของใหม่นั่นแหละ แต่คำว่าอนุสัย คือถูกสืบมาแต่ปางก่อน เอาอย่างนี้ดีกว่า ตอนเป็นเด็กเราเคยเรียน ก. ไก่ ข. ไข่ ค. ควาย ฆ. ระฆัง ง. งู แล้วการเรียนนั้นสิ้นสุดหรือยัง

โยม : สิ้นสุดไปแล้ว

พระอาจารย์ : หมดไปแล้วใช่ไหม เราผ่านมา-แล้ว ล่วงมาแล้ว ดับไปแล้ว เสร็จไปแล้ว เราไม่ได้กลับไปเรียนอีก แต่มันยังสืบความรู้นั้นมาหาเราอยู่ใช่ไหม ทำไมความรู้นั้นไม่ดับไปพร้อมกับกาลที่เราผ่านการเรียนมาแล้ว ทำไมความรู้นั้นไม่ดับไป ทำไมมันสืบมาอยู่ถึงในปัจจุบันนี้ ทำไมเรายังรู้เรื่องว่า นี้คือ ก. ไก่ ข. ไข่ ค. ควาย ง. งู ฆ. ระฆัง อนุสัยก็สืบมาเหมือนกัน รอปัจจัยก่อเกิด ปัจจัยนั้นคือตัวตัณหานี่แหละ

โยม : นี่ไม่ใช่ตัณหาใหม่หรือ หมายถึงว่าตัณหาใหม่ถ้าไม่ได้ถูกละ ก็จะไปรวมลงกับอนุสัย เป็นตัณหาใหม่ที่ไปรวมลงกับของเก่าอีกหรือเปล่า

ละตัณหาด้วยปัญญาสัมมาทิฏฐิ, เมื่อสัมมาทิฏฐิเต็มรอบ จึงละอนุสัยและสังโยชน์ด้วยอริยมรรค

พระอาจารย์ : กลุ่มอนุสัย กลุ่มสังโยชน์ เขาเรียกว่า **อนุสัยสังโยชน์ เป็นกลุ่มชั้นละเอียด ส่วนตัณหาเป็นกลุ่มชั้นหยาบ ๆ อนุสัยชั้นละเอียดต้องละด้วยอริยมรรค แต่ตัณหา ละได้ตอนนี้ ละด้วยการกำหนดรู้ด้วยปัญญาสัมมาทิฏฐิ** อนุสัยต้องละด้วยอริยมรรค อริยมรรค คือ มรรคที่เรากำหนดรู้ด้วยสัมมา-ทิฏฐินี้เต็มรอบแล้ว จึงจะไปละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส ซึ่งอนุสัยจะอิงอาศัยสิ่งเหล่านั้นเกิดสังโยชน์นั้นเกิดขึ้น ต้องละด้วยอริยมรรค ส่วนตัณหาละด้วยสัมมาทิฏฐิมรรคในขณะนี้แหละ ยังไม่มีกำลังแก่กล้าเท่าไร แต่ก็ละไปเรื่อย ๆ ละไป ๆ ๆ ๆ จนเกิดกำลังอริย-มรรคแก่กล้า จึงจะไปตัดสังโยชน์ ตัดอนุสัย

โยม : เพราะฉะนั้นคนที่ได้มรรคเบื้องต้นแล้ว อนุสัยก็เบาบางลง

พระอาจารย์ : ใช่ เบาบางลง

โยม : แต่ยังไม่หมด เบาบางลงตามขั้น

พระอาจารย์ : ใช่ ตามกำลัง ตามขั้น จะละกันอย่างนั้น อันนี้ปัญญาสัมมาทิฏฐิ ถ้าในขณะกำลังปฏิบัติอยู่ กำลังเจริญขึ้น เป็นอยู่ในชั้นกุศลธรรม ยังไม่ใช่ชั้นโลกุตตรธรรม จะเป็นโลกุตตระก็ต่อเมื่อปัญญาสัมมา-ทิฏฐินี้เติบโตเต็มที่ สร้างมรรคแก่รอบ แล้วเข้าสู่โคตรภูญาณ แล้วก็มรรคญาณ อันนั้นเตรียมจะละเตรียมจะตัด พอไปตัดสังโยชน์แล้วปั๊บ ไม่ใช่ไปดับอวิชชาในตอนนั้น แต่ไปดับอนุสัย ดับกิเลส ส่วนอวิชชาดับกันตอนนี้ ละกันตอนนี้ได้ เช่น ไม่รู้ทุกข์ ก็รู้ทุกข์ อวิชชาก็ดับไปแล้ว ก็ละไปได้แล้ว ถ้าจะบอกว่าละสังโยชน์คือละอวิชชาด้วย ก็ใช่ แต่อวิชชานั้นคืออวิชชาสังโยชน์ ไม่ใช่อวิชชาของสมุทัย ไม่เหมือนกัน

ด้วยความที่อวิชชาของสมุทัยพยายามจะสร้างการสืบทอดระบบขันธ์ โดยอิงอาศัยเหตุปัจจัยที่ปรากฏ

อยู่กับปัจจุบันทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ อวิชชาจะเกิดขึ้นมา ไม่ให้เรารู้สิ่งที่เห็น สิ่งที่ได้ยิน สิ่งที่ดมกลิ่น สิ่งที่ลิ้มรส สิ่งที่สัมผัส แล้วก็อารมณ์ที่เกิดกับใจตามความเป็นจริง เมื่อมันไม่ให้เรารู้ตามความเป็นจริง ก็คือไม่รู้จักทุกข์ตามความเป็นจริง ไม่รู้ว่านั่นคือทุกข์ จึงก่อให้เกิดสังขาร คือการสืบทอดอารมณ์นั้นลงสู่ขันธ์ กระบวนการแห่งสังขารก็ก่อให้เกิดปฏิสนธิวิญญาณสืบต่อไปอีก วิญญาณก่อให้เกิดนามรูป เพราะนามรูปเกิด จิตจึงเกิด ระบบการเกิดขึ้นของจิตในการรับอารมณ์ไปสร้างจิต พอจิตเกิด ก็เกิดมีอายตนะ ก็คือนามรูปเกิด **นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ** คือจิตกับอายตนะ เมื่อมีจิต อายตนะต้องเกิด เกิดอะไร เกิดรับการกระทบ เช่น อารมณ์โกรธหนึ่งอารมณ์อย่างที่อธิบายไว้ตั้งแต่ก่อนหน้ามา ตัวอย่างนี้อธิบายบ่อยมากเพราะเป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ ในจิตคน

สมมุติว่า ความโกรธเกิดขึ้น เราไม่ได้รู้จักความโกรธตามความเป็นจริง เราไม่ได้บอกว่า นี้คือทุกข์ ถ้าเราไม่รู้จักว่า นี้คือทุกข์ คืออารมณ์ความโกรธเป็นความทุกข์ เราอยากจะละมันใช่ไหม ไม่รู้ว่าความโกรธ

เป็นทุกข์ โดยภาวะคนทั่วไปคืออยากทำตามมัน แต่ผู้ปฏิบัติธรรมก็อยากจะละ ทั้งสองอย่างก็คืออยาก เป็นตัณหาไหม เพราะไม่รู้จัก พอรู้จักแล้วว่า ความโกรธคือความทุกข์ มันเป็นทุกข์ ไม่ใช่สมุทัย ไม่ต้องไปละ แต่ต้องรู้ เพราะ **ทุกขสัจจะเป็นของควรรู้** ทำไมต้องรู้ ก็เขาบอกว่าต้องรู้ คือ **ปริญญา บอกให้ต้องรอบรู้** คือตามแบบตามพระพุทธเจ้า ตามหลักจริงๆ ก็ต้องรอบรู้จริงๆ เพราะเราไม่รู้จักความโกรธตามความเป็นจริง จึงไปสร้างความอยาก แต่ถ้ารู้ตามความเป็นจริงก็ไม่ต้องไปอยาก ก็รู้ว่านี้คือทุกข์ ความโกรธคือความทุกข์ ไม่ใช่สมุทัย เมื่อไม่ใช่สมุทัย ไม่ต้องไปละ หรือถ้ารู้อยู่ว่า เป็นทุกข์ก็ไม่ต้องไปกระทำตอบ เพราะจะทุกข์เพิ่มจากความทุกข์เดิมที่เกิด ความทุกข์เกิดมาแล้ว

เมื่อไม่รู้ จะพูดถึงในชั้นของอวิชชา คือ สมุทัย พอไม่รู้ก็ปรุงแต่ง เรียกว่า หยั่ง การปรุงแต่ง เรียกว่า สังขารา นี้ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** เป็นปัจจัยให้เกิดการหยั่งความโกรธลงสู่ขันธ์ นำความโกรธลงสู่ขันธ์ แทนที่ว่าเกิดแล้ว ถูกรู้แล้วจะดับไป มันไม่ดับ มันลงสู่ขันธ์ **สงฺขาราปจฺจยา วิญฺญาณ** สืบทอดด้วยการรับรู้

คือเรารับรู้ความโกรธด้วยความไม่รู้ที่แฝงเร้นอยู่ ความไม่รู้คืออวิชชา แม้จะดับไปแล้ว คือทำหน้าที่ในการไม่รู้ปุ๊บ ดับไปทันที แล้วก็ส่งต่อมาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาราการหยั่งลงสู่ขันธ์ พอหยั่งลงสู่ขันธ์ก็เกิดการสืบทอดอารมณ์ สืบต่ออารมณ์นั้นในด้านปฏิสนธิวิญญาณ **วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ** เกิดจิตขึ้นมารับรู้ รับทราบความทุกข์ที่เกิดจากความโกรธนั้น พอจิตเกิดมารู้อายตนะก็ถูกกระทบจิต กระทบใจนั่นแหละ มนายตนะเกิดรับการกระทบทันที กระทบก็เป็นผัสสะ ผัสสะก่อให้เกิดเวทนา

ฉะนั้น กระบวนการพวกนี้จะถูกสืบทอดมาเรื่อยๆๆๆ จนมาเป็นตัณหา เวทนาก่อให้เกิดตัณหา ตัณหาก่อให้เกิดอุปาทาน เพราะอะไร เพราะ**ตัณหามาจากอวิชชาเป็นตัณหาที่ต้องละ แต่ตัณหาธรรมดาๆ ไม่ต้องละ ตัณหาทั่วๆ ไป ไม่ต้องละ** นี่คือความสำคัญที่เราต้องเข้าใจ แล้วก็ชัดเจนในหลักของอริยสัจ ๔ ให้ได้ เพราะถ้าเรารู้ อวิชชาก็จะหายไป ไม่สืบทอดอารมณ์นั้นลงสู่ระบบของขันธ์

สมมุติเกิดความโกรธขึ้นครั้งหนึ่ง ถ้าสืบทอด

อารมณ์ลงสู่ขันธ์แล้ว เมื่อขันธ์สืบทอดลง ขันธ์ทั้งห้าเป็นตัวรับอารมณ์ความโกรธนั้น ขันธ์ทั้งห้าคือตัวเรานั้นแหละเป็นตัวรับ **รูปขันธ์** แสดงออกเป็นอย่างไรนั่นแหละ หน้าดำ หน้าแดง ก็ว่ากันไป **เวทนาขันธ์** เป็นสุขหรือทุกข์ ... ทุกข์ **สัญญาขันธ์** จำแต่คนที่มาทำให้โกรธ หรือจำแต่เรื่องที่โกรธ **สังขารขันธ์** คิดแต่เรื่องที่โกรธอยู่นั่นแหละ **วิญญาณขันธ์** ก็รับรู้ ครบขันธ์ทั้งห้า

ถ้าเราเป็นคนทุกข์เอง จะต้องไปแก้ความทุกข์ที่คนอื่นไหม แก้ที่ใคร แล้วทุกครั้งแก้ที่ตัวเองหรือเปล่า ก็เราทุกข์เอง ต้องดับที่เรา ส่วนมากทำไมต้องไปดับที่คนอื่น แปลกไหมชีวิตมนุษย์ ตัวเองทุกข์แท้ๆ ไม่ดับที่ตัวเอง ถ้าเรากำหนดรู้ทัน ความรู้เกิดขึ้น ความไม่รู้ก็ถูกละ ก็จะไม่นำสืบ อันนั้นก็เป็นเพียงแค่ อารมฺมณ (อ่านว่า อา-รำ-มะ-นะ) คือ อารมณ์ อารมณ์คือสิ่งที่มาปรากฏให้เกิดการรับรู้ แค่ อารมฺมณ หนึ่ง พอถูกรู้ปุ๊บก็ดับ ไม่อยากจะดับมันก็ดับ อยากให้มีอยู่มันก็ไม่อยู่ มันก็ดับเพราะถูกรู้ มีแต่บอกว่า “ลองเกิดขึ้นมาอีกสิจะได้เจริญมรรค จะได้ละอวิชชา” ท้าทายมันเลย

ท้าทายความโกรธ

วันไหนอาตมาไม่ถูกหลวงปู่คำสุขด่า นอนไม่หลับเป็นจริง ๆ ไม่ใช่พูดเล่น ๆ นอนไม่หลับ ไม่ได้ถูกด่าวันนี้เพราะทำอะไรถูกต้องเป๊ะหมดทุกอย่าง ท่านไม่มีอะไรที่จะด่าแล้ว เรารู้สึกไม่ค่อยดี หาเรื่องให้ท่านด่า พอหาเรื่องมา บางวันก็มะโล้งโพ้งเพ้งให้ท่านได้ยิน ท่านก็ว่า “เอาอีกแล้ว นี่ขาดสติ” ที่ไหนได้ เราอยากจะฟังคำด่านี้ก็อยากอีก ก็เสียหาย ก็เป็นอยากอีกด้านหนึ่ง ติดคำด่าก็มี ไม่ถูกด่าแล้วไม่สบายใจ ไม่รู้อย่างไรอย่างนั้นก็มีอยู่ มีจริง ๆ เจอกับตัวเองมา แต่บางคนบอก ถ้าไม่ได้ยินคำไพเราะ ไม่รู้สึกสบาย คือความต่าง เราเคยได้ปัญญาจากคำด่า เลยมองว่ามันไม่มีตัวกระตุ้น ไม่มีตัวทำให้ปัญญามันวิ่ง

นี่คือหลักการของอริยสัจ ๔ ในชีวิตประจำวัน พยายามยกเรื่องราวขึ้นมากำหนด แล้วก็เจริญมรรค สังเกตว่า มรรค นี้เป็นข้อเดียวที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ **“มคฺคนิโรธ-คามินี ปฏิปทา อริยสจฺจำ”** ข้อปฏิบัติอันเป็นไปเพื่อความดับทุกข์ คือ มรรค เป็นข้อกำกับตายตัว หรือ

เป็นข้อชี้ชัดแบบตายตัวแล้วว่า การดับทุกข์ต้องไปดับที่ข้อปฏิบัติอื่นไหม มีข้อปฏิบัติอื่นที่วิเศษกว่ามรรคไหม

โยม : ไม่มี

พระอาจารย์ : แล้วทำไมการปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความดับทุกข์มีหลายสาย

โยม : มรรคก็ครบแล้ว มีตั้ง ๘ ข้อ เยอะมาก

พระอาจารย์ : มรรคมีครบแล้ว ทำไมในสังคมพุทธเราจึงมีหลายข้อปฏิบัติ ทั้งๆ ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า มรรคคือข้อปฏิบัติเป็นไปเพื่อความดับทุกข์

เหตุนี้แหละ จึงทำให้ต้องได้กลับมาทบทวนเรื่องราวของศาสนาเราให้มากๆ ทำไมข้อปฏิบัติเป็นไปเพื่อความดับทุกข์นี้ ไม่ได้ถูกทำให้ได้เป็นความคุ้นเคยในหมู่พุทธสาวก หรือพุทธศาสนิกชนเรานี้ ให้เป็นความคุ้นเคยแบบเข้าใจ คือ รู้จักวิธีการได้แบบทันทีทันใด หรือเป็นแบบเป็นความจำเป็น เป็นความสำคัญยิ่งกว่าการเรียนรู้ในวิชาการอื่น

โยม : โยมว่าไม่เป็นความเข้าใจที่กระจ่าง ไม่ง่ายที่จะเข้าใจกระจ่าง

พระอาจารย์ : ทำไมไม่ง่าย พระศาสดาเราเป็นผู้ทำของยากให้ง่าย ทำของลึกให้ตื้น ทำของที่คว่ำอยู่ให้หงายขึ้น ทำของที่มืดให้สว่าง ทำไมไม่ทำให้ง่าย แล้วอธิบายเมื่อกี้ยากไหม

โยม : ก็ไม่ยาก ถ้าเราเริ่มเข้าใจก็จะไม่ยาก

พระอาจารย์ : แล้วคิดว่าการเข้าใจอย่างนี้เข้าใจได้เฉพาะเรา ส่วนคนอื่นจะเข้าใจไม่ได้เลยใช่ไหม หรือคนอื่นมาสามารถทำความเข้าใจได้

โยม : เข้าใจได้แต่ต้องใช้เวลา ไม่ใช่ว่ามาฟังครั้งหนึ่งแล้วจะเข้าใจ หรือว่าสอนกันไม่ได้

พระอาจารย์ : ถูกต้อง ต้องใช้เวลา นี้คือความจำเป็นอย่างหนึ่ง ที่เราจะต้องแสดงหลักการแห่งทางอริยมรรคไว้ให้เป็นที่แพร่หลาย ให้เป็นที่รู้จัก ให้เป็นที่คุ้นเคย ให้เป็นที่รับทราบ รับทราบด้วยความเข้าใจจริงๆ เราจะไม่ได้เห็นภาพของการปลุกเสก ภาพของการตัดกรรม ภาพของการสะเดาะเคราะห์ ภาพของหมอดู หมออะไรต่างๆ หรือภาพของการสร้างรูปเคารพใหญ่ๆ เราจะไม่เห็นภาพของพุทธพาณิชย์ ภาพของ

ความงมงายที่แทรกเข้ามาในทางพุทธศาสนา แต่เพราะเราไม่ได้เข้าใจข้อมรรคนี้เอง จึงเห็นภาพเหล่านั้นเต็มไปหมด เพราะเขาคิดว่านั่นคือหนทางที่จะดับทุกข์ให้เขาได้

โยม : ตอนเป็นเด็กสมัยก่อนยังจำตัวเองได้ว่าพอเรียนพุทธศาสนา เรียนอริยสัจ ๔ จำแม่นเลย ๔ ข้อ แต่เขาไม่ได้อธิบายอย่างที่พระอาจารย์อธิบาย ถ้าพระอาจารย์อธิบายตั้งแต่ตอนเป็นเด็กๆ ว่าให้ทำแบบนี้ เด็กจะเข้าใจเรื่องพระพุทธศาสนาจริงๆ เลย ไม่มีใครบอก พระอาจารย์อธิบายได้ชัดเจน

พระอาจารย์ : เราเอาความคิดของความเป็นผู้ใหญ่แล้วไปคิดแทนเด็กไม่ได้ บางทีเอาเด็กมานั่งฟังแบบนี้บางทีก็นั่งฟังไปด้วย มือข้างหนึ่งก็นั่งเขี่ย (โทรศัพท์) ไปด้วย

โยม : แต่เด็กสมัยนี้มีเหตุมีผล เด็กรุ่นใหม่เรียนวิเคราะห์ ถ้ามีเหตุมีผลเขาก็ฟัง

พระอาจารย์ : ก็มี เคยอธิบายอยู่ที่ป่านาโสกฮังมีเด็กรุ่นใหม่มานั่งฟัง เขาฟังแล้วรู้สึกเปิดโลกทัศน์

ในทิศทางของพุทธศาสนาทางด้านหลักคำสอนอยู่พอสมควร เขาอุตสาหะในการที่จะปฏิบัติตามด้วยนะ ท่องธาตุฯ พิจารณา (ร่างกาย) ๖ ขั้นตอน เขาสามารถทำได้ แล้วก็ทำได้ดีกว่ารุ่นเก่าแก่อย่างเราๆ ด้วยซ้ำ อันนี้พูดตรงๆ เลย

เริ่มตั้งแต่การท่องธาตุฯ นั่นคือทางแห่งอริยมรรค อริยมรรคก็คือข้อปฏิบัติเป็นไปเพื่อความดับทุกข์ ปฏิบัติที่ไหน ก็ปฏิบัติที่ทุกข์ใช่ไหม ปฏิบัติที่เหตุ ปฏิบัติที่ความดับของเหตุนั้น

ปฏิบัติที่ทุกข์ โดยการกำหนดรู้

ปฏิบัติที่เหตุ โดยการละ

ปฏิบัติต่อการดับไปของเหตุ โดยการทำให้แจ้งให้เห็นการดับไปบ่อยๆ ว่าดับไปด้วยวิธีการใด ครั้งต่อไปก็ต้องดับด้วยวิธีการนั้นอยู่เสมอๆ เรียกว่าทำให้แจ่มแจ้งกับใจตัวเองอยู่ตลอด

ปฏิบัติต่อทุกข์นั้นด้วยการยอมรับ ยอมรับแล้วยอมรับอีก ยอมรับแล้วยอมรับอีก ยอมรับแล้วยอมรับอีก เพราะใจเราไม่ใช่จะยอมรับได้แค่ยอมรับ

ในครั้ง ๒ ครั้ง ต้องฝึกยอมรับแล้วยอมรับอีกๆ เราต้องบอกใจตัวเองว่า ต้องยอมรับๆ

เราอยู่ในโลกนี้คือความทุกข์ มีแต่ทุกข์เท่านั้นที่เกิดขึ้น มีแต่ทุกข์เท่านั้นที่ตั้งอยู่ มีแต่ทุกข์เท่านั้นที่ดับไป เราต้องยอมรับ เพราะนี่คือชีวิตจริง ชีวิตที่ไม่จริงคือชีวิตที่ไม่มีทุกข์ ใครไม่มีทุกข์คือชีวิตที่จอม-ปลอม เพราะเป็นไปไม่ได้ที่คนไม่เคยมีความทุกข์เลย เกิดขึ้นมาแล้วไม่มีความทุกข์เลยมันไม่มี ยังหาไม่เจอคนที่ไม่มีความทุกข์นี่ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ ที่เริ่มสอน เริ่มประกาศที่จะสอนธรรมะ ปี ๒๕๔๙ จนถึงปัจจุบันนี้ เคยถามคนที่มาศึกษาธรรมะด้วยว่า “ใครบ้างที่เกิดขึ้นมาแล้วไม่มีความทุกข์ ยกมือขึ้น” ไม่มีใครยกสักคน เจอทุกข์กันทุกคน นั่นหมายถึงว่า เป็นเรื่องสัจจะ เป็นเรื่องธรรมดา เป็นเรื่องปกติ แต่วิธีการที่จะดับทุกข์ทำไมเราไม่ได้เอาไปใช้ให้ถูก ทั้งๆ ที่พุทธศาสนาก็อยู่คู่กับพวกเรามานาน อยู่คู่กับบรรพบุรุษเรามา อยู่คู่กับวิถีชีวิตเรามา แต่เราเข้าใจหลักการด้านข้อปฏิบัติอันเป็นไปเพื่อความดับทุกข์นี้ได้ยากมาก แล้วก็เรียนรู้ได้อย่างเชื่องช้า ทำไมถึงเป็นอย่างนั้น

โยม : เพราะไม่เข้าใจ

พระอาจารย์ : ใช่ เพราะไม่ได้ถูกบอกสอนหรือให้ความสำคัญจนเกิดเป็นอิทธิพลที่เราจะต้องยอมรับแบบ “นี่คือความสำคัญ” แล้วสำคัญเทียบเท่ากับความรู้ด้านอื่นๆ ที่เราจะต้องเรียนรู้ด้วยซ้ำ หรือสำคัญยิ่งกว่าด้วยซ้ำ ไม่มีอิทธิพลในด้านนี้ มีแต่อิทธิพลของเรื่องพิธีกรรม ของการสร้างรูปเคารพ ของการบวงสรวง เซ่นไหว้ อ้อนวอน ร้องขอ เพราะเห็นแต่ภาพเหล่านั้นเต็มไปหมด แล้วเราถูกสอนให้ทำอย่างนั้น แล้วบางทีเราก็พอใจที่จะทำด้วย เพราะเราคาดหวังว่าทำอย่างนั้นแล้ว เราจะรู้สึกดี รู้สึกสบาย จึงมีพระที่เป็นนักพยากรณ์ มีพระที่มาเป็นผู้วิเศษ มีพระที่เป็นอะไรต่ออะไรที่ตอบสนองต่อความต้องการของคน ซึ่งนั่นไม่ใช่วิธีแห่งการดับทุกข์

พระภิกษุที่จะสอนหลักการแห่งมรรคจริงๆ ไม่ใช่ว่าไม่มี มี แต่ว่าทำไมไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งต่างๆ เหล่านี้ หรือไม่ได้สร้างอิทธิพลให้เกิดขึ้นจนเป็นการยอมรับในสังคม หากเราต้องการจะพัฒนาศาสนาไปในทางด้านที่ถูกต้อง ก็ควรจะหันมาให้ความสำคัญใน

สิ่งเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายคณะสงฆ์เอง ฝ่ายฆราวาส หลายๆ อย่าง คือมองข้าม ไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้ เพราะปัญญาสัมมาทิฏฐิเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้เราพ้นออกไปจากภัยในวัฏฏะ ภัยในวัฏฏะที่พูดถึงนี้ คำว่า วัฏฏะ ไม่ใช่เพียงแค่ใช้ชีวิตในโลกนี้ตายไปแล้วก็หมดกันแล้ว จบกันไป โลกหน้าเจอกันอีก เจอกันที่ไหน เจอกันตามระบบกรรม กรรมจะเป็นตัวกำหนดให้เราได้รับผลแบบไหน อย่างไร ซึ่งเราก็ไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่า กรรมชนิดไหนจะให้ผลในเบื้องหน้า แม้แต่พรุ่งนี้เรายังไม่รู้เลย กรรมอะไรจะให้ผล ปีหน้าเราไม่รู้เลยว่ากรรมชนิดใดจะให้ผล ใช่ไหม ฉะนั้น ชาติหน้าเราก็รู้ไม่ได้หรอกว่ากรรมชนิดไหนจะให้ผล แต่เมื่อใดก็ตามที่เราปฏิบัติในทางอริยมรรค กรรมในอริยมรรคนี้ให้ผลแน่นอน

พระพุทธเจ้าทรงบอกว่า กรรมในอริยมรรคนี้ให้ผลในชาตินี้ด้วย ชาติต่อไปด้วย ชัดเจน ถ้าเราปฏิบัติในทางกรรมของอริยมรรคที่เราดำเนินอยู่ ให้ผลในชาตินี้ด้วย ให้ผลในชาติต่อๆ ไปด้วย และให้ผลในชาติต่อๆๆ ไปด้วย จนกว่าจะหมดภพ หมดชาติ

สิ้นภพ สิ้นชาติ เพราะหน้าที่หรือทิศทางของอริยมรรค มีจุดประสงค์เดียว คือ ดับภพ ดับชาติ ดับการเกิด ดับความทุกข์ ดับทั้งหลายทั้งปวงที่จะสืบต่อตัวระบบธาตุขันธ์ แล้วเข้าไปสู่พระนิพพาน คือที่ๆ พระพุทธเจ้าใช้คำว่า อมตสถาน

อมตสถาน ไม่ใช่มีสถานที่รองรับ ไม่ใช่สถานที่ แต่เป็นโวหารเรียกธรรมชาตินั้นว่า อมตสถาน สถานที่ไม่มีความตาย เป็นอมตะ ถ้าใครอยากจะเป็นอมตะ ต้องเข้านิพพานจึงจะเป็นอมตะ คือไม่มีที่ตาย ไม่มีความตายอยู่ในนั้น ไม่มีความแก่ ไม่มีความเจ็บ ไม่มีความตายอยู่ในนั้น จึงไม่มีทุกข์อยู่ในนั้น นี่คือความสำคัญทางด้านหลักคำสอน ฉะนั้น การนำสืบศาสนาทางด้านหลักคำสอนจึงเป็นสิ่งที่มีค่ามาก อาตมาจึงจะต้องทำหน้าที่ในตรงนี้ เพราะเป็นหน้าที่โดยตรงของพระภิกษุที่ควรจะกระทำอยู่แล้ว

โยม : แบบนี้ พระที่สอนผิดก็อันตราย

พระอาจารย์ : ก็ค่อนข้างอันตรายพอสมควร เพราะถ้าสอนผิด ก็คือเป็นการทำลายศาสนาไปโดย

ไม่รู้ตัว แต่ทีนี้ ท่านสอนผิดโดยความเข้าใจว่าเป็นความถูกต้อง มันเลยหนักมาก เพราะว่าถ้าเข้าใจว่าเป็นความถูกต้อง ท่านจะไม่มีทางปรับแก้ เพราะท่านเข้าใจว่าท่านถูกแล้ว

โยม : อย่างนี้ก็เป็นกรรม

พระอาจารย์ : แน่นอน เป็นกรรมทางด้านทำลายพระพุทธศาสนา ฟังให้ดี “กรรมในด้านการทำลายพระพุทธศาสนา” คือนึกไม่ออกว่าจะเป็นกรรมทางด้านไหน แต่ด้านทำลายพระพุทธศาสนาเป็นกรรมหนักมาก ซึ่งเขาไม่ได้บัญญัติกรรมหนักในการทำลายพระพุทธศาสนาว่าเป็นกรรมหนัก เพราะกรรมหนักจะมีบัญญัติไว้แล้วคือ ทำร้ายพระพุทธเจ้าให้โลหิตห้อ ฆ่าพระอรหันต์ ฆ่าบิดา ฆ่ามารดา และทำสงฆ์ให้แตกจากกัน ที่เขาบัญญัติไว้เป็นกรรมหนัก แต่กรรมทำลายพระพุทธศาสนาไม่รู้ว่าจะได้กรรมหนักประเภทไหน หนักเหมือนกัน แต่หนักประเภทไหน อาจจะรองลงมาจากอนันตริยกรรมก็ได้

อารมณ์เก่าที่ดับไปโดยไม่ได้ถูกรู้ นำสืบความไม่รู้นอนเนื่องอยู่ในขันธ์ ๕

โยม : ยังไม่ค่อยเข้าใจ อวิชชาจากสังโยชน์

พระอาจารย์ : พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ๑. ไม่รู้ทุกข์ ๒. ไม่รู้เหตุให้เกิดทุกข์ ๓. ไม่รู้ความดับทุกข์ ๔. ไม่รู้วิธีปฏิบัติเป็นไปเพื่อความดับทุกข์ ๕. ไม่รู้อดีต ๖. ไม่รู้อนาคต ๗. ไม่รู้ปัจจุบัน ๘. ไม่รู้จักปฏิจจ-สมุปบาท นี่คือ อวิชชา ความไม่รู้เหล่านี้ก่อให้เกิดสังโยชน์

ความไม่รู้นี้เกิดแล้วดับได้ เกิดแล้วดับ เกิดแล้วดับ สังโยชน์เกิดแล้วดับไหม ดับเหมือนกัน แต่ไม่ใช่ดับไปเลย ดับโดยการสืบทอดมาสู่ระบบขันธ์ที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน ดับไปแล้วนอนเนื่องๆ คือ อารมณ์เก่าดับไป อารมณ์ที่ดับไปนั้นถูกสืบทอดมาสู่สภาพขันธ์ใหม่ สภาพจิตใหม่ พูดง่ายๆ สภาพจิตใหม่ถูกสืบทอดมาด้วยอำนาจแห่งความไม่รู้ จึงนอนเนื่องอยู่ในเหล่าขันธ์ทั้งหลาย จะนอนเนื่องอยู่ในกลุ่มเวทนาขันธ์นี้

เวทนาปรากฏอยู่กับเราตลอดเวลา ไม่มีขณะไหนเลยที่ไม่มีเวทนา ขณะหลับก็มีเวทนา อนุสัยนอนเนื่อง

อยู่ตลอดเวลา แต่**อวิชชาจะเกิดขึ้นตอนที่ไม่รู้ทุกข์**เท่านั้น แต่ถ้ารู้ทุกข์แล้วอวิชชาดับไปได้ แต่อนุสัยยังไม่ดับ อนุสัยยังคงอยู่ กลุ่มอนุสัยนี้เป็นสังโยชน์เป็นตัวผูกจิตนอนเนื่องอยู่

โยม : ให้โยมสรุป ไม่ทราบว่าเข้าใจถูกหรือเปล่า โยมเข้าใจว่าอวิชชานี้ สมมุติเราพิจารณาอริยสัจอยู่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ถ้าเราเริ่มเห็นทุกข์ เราเห็นแล้ว แสดงว่าเรารู้แล้ว อวิชชาก็ไม่เกิด ก็ดับดับไปๆๆ แต่ว่าเราไม่สามารถจะดับสังโยชน์ หรือเราไม่สามารถจะดับอนุสัยได้ จนกว่าเราพิจารณานี้ซ้ำแล้วๆๆๆ ไปเรื่อยๆ เหมือนไปขุดเอาข้างล่างขึ้นมาจนสุดท้าย เมื่ออริยมรรคเกิดจะตัดทั้งหมดเอง แล้วก็ตัดสังโยชน์ ตัดอนุสัย

พระอาจารย์ : ใช่ ตัดทีเดียวเลย ไม่ตัดแล้วตัดอีก แต่อวิชชาละแล้วละอีก ละแล้วละอีก ละแล้วละอีก ส่วนสังโยชน์ตัดทีเดียว ขาดแล้วขาดเลย แล้วก็ตัวต่อไปก็ไปตัดอีก ขาดแล้วขาดเลย ตัวต่อไปอีกตัดขาดอีก ตัวต่อไปตัดขาดอีก เสร็จสิ้น จบ ไม่ต้องตัดอีกแล้วตลอดกาล

สังโยชน์จะตัด ๔ ครั้ง ๔ ระดับ แต่อวิชชา ต้องสร้างวิชชาละอวิชชา สร้างวิชชาละอวิชชา สร้างวิชชาละอวิชชาอย่างนี้อยู่ตลอด เพื่ออะไร เพื่อให้เกิดมรรค เพราะอวิชชาจะไปสร้างอนุสัย พออนุสัยใหม่ไม่ได้ถูกเติมเข้าไป เหลือแต่อนุสัยเก่า โดยธรรมชาตินี่ เวลาเรารู้ทุกข์ อวิชชาจะถูกละ อวิชชาถูกละคือสมุทัยตัวที่จะก่อให้เกิดทุกข์ก็ต้องถูกละไปพร้อม แม้ทุกข์ถูกรู้ สมุทัยถูกละ แต่ยังมีอะไรบางอย่างอยู่ในภายในที่ยังไม่ได้ถูกละ กรุ่นๆ อยู่ หรือว่ามีแรงผลักดัน มีแรงยึดเหนี่ยว มีแรงเกาะเกี่ยว นี่แหละคือกลุ่มอนุสัย พอเข้าใจหรือยัง

โยม : อัตตาเกี่ยวด้วยไหม

พระอาจารย์ : นี่คือกลุ่มอัตตาทั้งหมด ถ้าจะพูดถึงกลุ่มอนุสัย ก็คือกลุ่มอัตตาทั้งหมด เพียงแต่พูดในชั้นของการแสดงอาการของอัตตาชนิดนั้นๆ ออกมา เรื่องอนุสัย ไม่ใช่เรื่องที่เราจะไปละในทันทีทันใด ส่วนอวิชชา เราละได้ แต่อนุสัยต้องรออริยมรรคเต็ม เราแค่รู้มันเท่านั้นเองว่ามันเกิด แต่เราจะละมัน ยังละไม่ได้หรอก อริยมรรคเต็มเมื่อไหร่ จึงถูกละเมื่อนั้น

อวิชชา คือ สมุทัยแท้

โยม : เขาเรียก มัคคสมังคี

พระอาจารย์ : เรียกอย่างนั้น ส่วนอาการจริงเกิดขึ้น ไม่มีคำเรียกแล้วตอนนั้น แต่เราจะรู้ทันทีว่า “อ๋อ นี่หรือที่เขาเรียก มัคคสมังคี” จะตัด จะละ จะทำลาย หรือจะเรียกว่า สังโยชน์คือสมุทัยแท้ ก็ว่าได้ ถึงแม้อวิชชาจะเป็นสมุทัยแท้ก็จริงอยู่ อวิชชาที่จะถูกละ คือ อวิชชาสังโยชน์ที่จะถูกละด้วยอริยมรรค แต่อวิชชาที่เกิดร่วมกับทุกข์ ที่เกิดมาพร้อมกับไม่รู้ทุกข์ ทำให้เราไม่รู้ทุกข์ คือ อวิชชาที่เราต้องสร้างอริยมรรค เป็นตัวที่เราจะต้องกำหนดรู้ เพื่อสร้างอริยมรรค

ถ้าจะพูดถึงสมุทัยแท้ก็คือ กลุ่มอวิชชาที่เป็นอวิชชาสังโยชน์ ซึ่งอวิชชาสังโยชน์อยู่ในระดับสุดท้าย คำว่า ระดับสุดท้าย คือมันควบคุมทุกระดับนั่นแหละ เช่น

ทำให้เราไม่รู้จักกายตามความเป็นจริง ก็คืออวิชชาสังโยชน์

ไม่รู้จักวิจิกิจฉา คือความลังเลสงสัย ไม่รู้จริง ไม่รู้

ตามความเป็นจริง ก็เป็นอวิชชาสังโยชน์

การยึดถือผิดอย่างงมงาย ก็เป็นสีลัพพตปรามาส ก็คือความไม่รู้นั่นเอง จึงไปยึดถือผิดอย่างงมงาย ก็เป็นอวิชชาสังโยชน์

กามราคะ ปฏิฆะ ก็คืออวิชชาสังโยชน์

รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา คือ ไม่รู้รูปราคะตามความเป็นจริง ไม่รู้อรูปราคะตามความเป็นจริง ไม่รู้มานะตามความเป็นจริง ไม่รู้อุทธัจจะตามความเป็นจริง และไม่รู้ตัวอวิชชาตามความเป็นจริง ก็เป็นอวิชชาสังโยชน์

ที่แท้แล้วสังโยชน์มีตัวเดียว คือ อวิชชา แต่แจกแจงไปตามกลุ่มอนุสัยที่เคยเกิดกับระบบขันธ์อันมีมาแต่ปางก่อนที่สะสมมา สะสมมา สะสมมา แล้วสืบทอดมาปรากฏอยู่กับภาวะกายสังขารและจิต-สังขารในเวลานี้

โลภะ โทสะ โมหะ เป็นอกุศลมูล ไม่ใช่กิเลส

โยม : แล้วกิเลสแท้ (สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส) ก่อนที่เข้าสู่พระโสดาบัน กิเลสแท้คือ ๓ ตัวนี้ใช่ไหม

พระอาจารย์ : ใช่ นี่คือกิเลสแท้ๆ สังโยชน์ ๓ เบื้องต้น อย่างอื่นเป็นแค่ของปลอม โลภ โกรธ หลง ไม่ใช่กิเลสแท้ เป็นแค่ตัวล่อให้ใจเราติดหรือไม่ติด หรือปฏิบัติผิด หรือปฏิบัติพลาด โลภ โกรธ หลง ไม่ใช่กิเลส เป็นอกุศลมูล เป็นรากเหง้าของอกุศล เป็นรากเหง้าแต่ว่าไม่ใช่ตัวกิเลส อกุศลมูลมีเท่าไร มี ๓ โลภะ-โลภ โทสะ-โกรธ โมหะ-หลง เป็นอกุศลมูล ไม่ใช่กิเลส ทีนี้เราไปกลัวความโลภ ความโกรธ ความหลง ไปกลัวทำไม ไม่ใช่กิเลส ถ้าละสังโยชน์ (ขั้นแรก) ได้ โลภ โกรธ หลง จะเบาบางไปเอง รากเหง้าของอกุศลจะเบาบางไปเอง คือจะไม่โน้มไปด้านอกุศล

เจริญสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ ศีลจะบริบูรณ์

โยม : พระอาจารย์เคยสอนว่า เราไม่ต้องไปเคร่งรักษาศีล แต่เราเดินมรรค

พระอาจารย์ : ใช่ พระพุทธเจ้าก็ทรงบอกอยู่แล้วว่า “มีพราหมณ์ไปถามพระองค์ว่า พวกข้าพระองค์ไม่สามารถที่จะรักษาสิกขาบทให้บริบูรณ์ได้ แล้วข้าพระองค์จะปฏิบัติอย่างไร พระองค์บอก จงเจริญสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ เพราะสติปัฏฐาน ๔ บริบูรณ์แล้ว จะทำให้สิกขาบทบริบูรณ์” เห็นไหม พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบอกว่า จะต้องรักษาศีลก่อนเสมอ ในขณะที่ผิดศีลอยู่ก็เจริญสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ คือเจริญสติปัฏฐาน ๔ ได้โดยที่ศีลยังไม่บริสุทธิ์ได้ พอบริบูรณ์แล้วศีลจะตามมา ศีลจะเป็นของบริบูรณ์เอง สิกขาบทจะบริบูรณ์เอง

ดังนั้น พระอาจารย์จึงไม่ค่อยได้พูดถึงศีลเท่าไหร่ ที่พูดถึงจะพูดในแง่ของการให้เข้าใจหลักการของการปฏิบัติในข้อมรรค คือ ข้อปฏิบัติอันเป็นไปเพื่อความดับทุกข์ ให้ชัดเจนแจ่มแจ้ง เมื่อเราเข้าใจข้อปฏิบัติเพื่อการดับทุกข์ได้อย่างแจ่มแจ้งแล้ว เราก็ปฏิบัติตามนั้น พอปฏิบัติแล้วสติจะเกิดขึ้นตามมาๆๆ สติบริบูรณ์จะทำให้เกิดศีลบริบูรณ์ ถ้าสติไม่บริบูรณ์ อย่าหวังเลยว่าศีลจะบริบูรณ์ จะไปสมาทานอยู่ ๑๐๐ ปี ก็ไม่บริบูรณ์

เพราะถ้าจะบริบูรณ์ ต้องบริบูรณ์ด้วยสติ

โยม : ถ้าอย่างนั้นแสดงว่า สติปัฏฐาน ๔ น่าจะเป็นพื้นฐานมากกว่าศีล

พระอาจารย์ : สติปัฏฐาน ๔ เป็นพื้นฐานมากกว่าศีลไหม ไม่ใช่พื้นฐาน แต่พระพุทธเจ้าใช้คำว่า “สพฺพตฺถกกมฺมฏฺฐาน” เป็นกัมมัฏฐานที่จำต้องปรารถนาในธรรมทั้งปวง หมายความว่า จะทำอะไรก็ตาม ต้องมีสติเข้าในการกระทำ เราจะเจริญมรรค ก็ต้องมีสติเข้าไปแทรก แต่ไม่ใช่ไปเจริญสติโดดๆ คือความหมายในคำสอนของพระพุทธเจ้าต้องตีตรงนี้ให้แตก ถ้าตีไม่แตกจะงง

หลักใหญ่ๆ ทั้งหมดที่ครอบคลุมมรรคก็คือ **สัมมา-ทิฏฐิ** ในขณะที่เราเจริญสัมมาทิฏฐินี้ เราต้องเจริญด้วยสติ สติในเบื้องต้นต้องระลึกรู้ก่อนว่าอะไรเป็นกุศล อะไรไม่ใช่กุศล เพราะว่าในกลุ่มสัมมาทิฏฐิในเบื้องต้นจริงๆ สัมมาทิฏฐินี้ต้องแยกให้ออกว่า อะไรเป็นกุศล อะไรไม่ใช่กุศล รู้กุศลโดยความเป็นกุศล รู้อกุศลโดยความเป็นอกุศล ไม่ใช่รู้กุศลโดยความเป็นอกุศล หรือรู้

อกุศลโดยความกุศล

หลายอย่างที่ชาวพุทธเราเห็นสิ่งที่เป็นอกุศลว่าเป็นกุศล แล้วไปทำในสิ่งนั้น เพราะคิดว่าเป็นกุศล แต่สร้างความผิดพลาดในการทำ แล้วผิดจากหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าตั้งหลายอย่าง ยกแค่กฐินกับผ้าป่าที่แจกซองกัน ซึ่งพระพุทธเจ้าไม่ได้ให้ทำอย่างนั้น ไปเห็นสิ่งที่เป็นอกุศลว่าเป็นกุศล นี่สัมมาทิฏฐิยังไม่เกิดเลย ขาดสติกันในเรื่องนี้ สติ ก็คือสติรู้ตามสัมมาทิฏฐิ

โยม : ใช่สัมมาสติหรือไม่

พระอาจารย์ : สัมมาสติก็ต้องมีสัมมาทิฏฐิกำกับ เมื่อเจริญสัมมาทิฏฐิ สัมมาสติก็ต้องเข้าไปเกิดร่วม หมายถึงว่า องค์ธรรมจะต้องไม่แยกกัน ฉะนั้น **สติจึงเป็นสิ่งจำต้องปรารถนาในทุก ๆ กัมมัฏฐาน** เช่น บางคนเจริญอสุภกัมมัฏฐานแต่ขาดสติ มีไหม มีเจริญอสุภกัมมัฏฐานได้ดี เห็นทุกอย่างเปื่อยเน่า ยุ่ยย่อยสลาย มีหนอนชอนไช เห็นแต่เป็นของปฏิกูล เห็นแต่ของน่าเกลียด เห็นแต่ของโสโครก กินข้าวไม่ลง

ขาดสติแล้ว รังเกียจคนนั้น รังเกียจคนนี้ รังเกียจแม้กระทั่งตัวเอง อยากจะคลื่นไส้อาเจียน นี่คือขาดสติแล้ว คำว่า ขาดสติ นี้คือไม่ใช่ทางอริยมรรค ทำไมจึงขาดสติ เพราะไม่มีสัมมาทิฏฐิ

ฉะนั้น ภิกษุที่เจริญอสุภกัมมัฏฐานแล้วฆ่าตัวตาย คือคนที่ขาดสติ แต่ได้กุศลธรรมอยู่ เราไม่ปฏิเสธกุศลธรรมที่เกิดขึ้นจากการพิจารณา ได้กุศลธรรมอยู่ แม้ฆ่าตัวตายก็ไม่ไปสู่อบายภูมิ ไปสู่สุคติเพราะกุศลธรรมจากการพิจารณานั้น แต่ขาดสติ ไม่เกิดมรรคผล เพราะในความหมายของพระพุทธเจ้า การปฏิบัติคือสร้างสัมมา-ทิฏฐิ สร้างสติ สร้างกัมมัฏฐานขึ้นมาเพื่อให้ได้มรรคผล กุศลธรรมนั้นได้อยู่แล้ว แต่จุดประสงค์ เป้าหมายของการปฏิบัติทั้งหมดเพื่อให้เกิดมรรคผล รู้แจ้งพระนิพพาน ดับทุกข์ให้ได้อย่างถาวร ต้องตีตรงนี้ให้แตก หลักการที่พระพุทธเจ้าทรงสอน พระองค์ตรัสคำสอนมาทั้งหมด เรามั่วไม่ได้ ต้องมาทำการแจกแจง อธิบาย ทำความเข้าใจให้ถูก ถูกตัว ถูกข้อปฏิบัติที่จะปฏิบัติ มั่วไม่ได้ ศาสนานี้ไม่มั่วนะ ถ้ามั่วคือผิดไปทั้งระบบ

สติสัมโพชฌงค์

โยม : สติสัมโพชฌงค์ ใช่ตัวเดียวกันไหม

พระอาจารย์ : ไม่ใช่ตัวเดียวกัน สติสัมโพชฌงค์เป็นสติในชั้นโลกุตตระ เป็นผลแล้ว ส่วนสติธรรมดาเป็นสติในชั้นโลกียะ สติสัมโพชฌงค์ที่จะเกิดขึ้น “พึงเจริญสติสัมโพชฌงค์อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธะ” นั่นคือสติสัมโพชฌงค์ คือสตินั้นต้องมีวิเวกรองรับ มีวิราคะรองรับ และมีนิโรธะรองรับจึงจะเป็นสติสัมโพชฌงค์ ในระดับปุถุชนมีได้ไหม วิเวก สติที่มีวิเวกรองรับ วิราคะ ปราศจากราคะ นิโรธะ สติที่เข้าถึงความดับด้วย เป็นอริยผลแล้ว เป็นโลกุตตระแล้ว

โยม : อันนี้คือที่เรียกว่าสติบริบูรณ์แล้ว

พระอาจารย์ : ยังไม่บริบูรณ์ คือบริบูรณ์ในชั้นทำกิจของอริยมรรค คือเกิดร่วมทำหน้าที่ของสัมมาสติมรรค ที่ทำหน้าที่ร่วมในการละอาสวะ โดยการเกิดร่วมของสัมมาทิฏฐิที่แก่กล้า คือคล้อยตามสัมมาทิฏฐิที่แก่กล้าเกิดร่วม จึงสามารถเป็นสติสัมโพชฌงค์ แต่

ในระดับสติที่จะเป็นสัมโพชฌงค์ได้ในชั้นโลกียะ จะเกิดในตอนที่โคตรภูญาณปรากฏ ถ้าโคตรภูญาณไม่ปรากฏสติสัมโพชฌงค์ก็จะยังไม่เกิด เพราะในชั้นของโคตรภูญาณจะมีวิเวก คือจะรู้สึกวิเวกมากในเวลานั้น จะสัมผัสกับความเงียบในภายใน ไม่ใช่ความเงียบในภายนอก รู้สึกสัมผัสความเงียบในภายในได้ แล้วทำให้เราไม่ได้รับผลกระทบจากเสียงภายนอกเลย เงียบอยู่ภายใน เงียบแบบผิดปกติ ไม่ใช่วิสัยโดยธรรมดา อยู่ที่เดิม จุดเดิม บ้านหลังเดิม หรือที่ที่เคยมีเสียงนั่นเสียงนี่กระทบ แต่ขณะนั้นรู้สึกเงียบ “เอ ทำไมเงียบอย่างนี้”

โยม : เหมือนที่พระอาจารย์พนมพรเคยเล่าให้ฟัง

พระอาจารย์ : ใช่ นั่นแหละ อันนั้นน่าจะเกิดสติสัมโพชฌงค์ได้ในตอนนั้น นั่นคือโคตรภูญาณ จะมีวิเวก วิราคะ-ปราศจากราคะ มีนิโรธะเข้ามาประกอบ แต่ยังอยู่ในชั้นของโลกียะ พอโคตรภูญาณเสร็จ จึงเข้าไปสู่มรรคญาณก็ตัด มรรคญาณตัดก็เกิดผลญาณ จึงเป็นสัมโพชฌงค์บริบูรณ์ เป็นโสดาบัน แต่ต่ำกว่าโคตรภูญาณนั้นเป็นสัมโพชฌงค์ไม่ได้ ยากมาก

เพราะฉะนั้น เราจะไปเจริญสติสัมโพชฌงค์ไปโดดๆ เป็นไปไม่ได้ และเพราะเข้าใจผิดนั่นเอง จึงต้องมีการปฏิบัติแบบออกไปที่วิเวก หาที่สงบ เพราะคิดว่านั่นคือการเจริญสติ ที่ๆ ปราศจากราคะ ที่มันดับ มันไม่ใช่ แต่ก็กลายเป็นความใช่ เพราะเข้าใจว่านั่นคือความใช่ เพราะฉะนั้นพระอาจารย์จึงไม่ค่อยเน้นเรื่องสัมโพชฌงค์เท่าไร เพราะนั่นคือผลที่จะเกิดขึ้นแน่นอนอยู่แล้ว จะคล้อยตามมรรคเอง สิ่งเหล่านี้จะคล้อยตามมรรค ไม่ต้องกลัวจะหายไปไหน เราเรียนรู้ไว้ได้ แต่ไปทำมันโดดๆ ไม่ได้

ผู้มีโทสะมาก

โยม : คนที่โทสะมากๆ จะเป็นอย่างไรบ้าง

พระอาจารย์ : โทสะเยอะๆ ก็จะกระทบจิตใจตัวเอง อย่างเช่น นางโรหิณีละกายสังขารจากชาติก่อนโน้นด้วยกำลังแห่งโทสะ นางทำกุศลกรรมแต่ว่ามีโทสะอยู่ในจิตมาก จึงสืบทอดมาสู่ยุคที่เกิดมาในสมัยพระพุทธเจ้า ทำให้ผิวหนังเปื่อย คือนางโกรธมาก จึงนำตำแยไปโปรยหว่านใส่คนอื่น อิจฉาริษยาคนอื่นด้วย

ความโกรธ เขาก็คันเกาจนเป็นแผลพุพองขึ้น จากกรรมนั้นพอเกิดมาชาตินี้จึงเป็นโรคเรื้อนตั้งแต่วันเกิดด้วยกรรมนั้น นี่คือความโกรธ ดีที่ยังได้เกิดมาเป็นมนุษย์

ถ้าจะแบบรุนแรงก็ไปสู่นรกได้ ขึ้นอยู่กับว่าโกรธแล้วทำกรรมหนักไหม โกรธแล้วฆ่าคนไหม โกรธแล้วตบตีคนไหม โกรธแล้วทำให้คนอื่นได้รับความเดือด-ร้อนไหม โกรธแล้วไปฆ่าพ่อฆ่าแม่ไหม ก่องข้าวน้อย* โกรธโมโหก็ฆ่าแม่ คืออยู่ที่กรรมประกอบด้วย ถ้าโกรธแล้วไม่ทำอะไรใคร ก็รับผลเฉพาะตัวเอง ผลเฉพาะตัวเองเป็นอย่างไร ก็ต้องไปโกรธดูจะรู้ว่าเป็นอย่างไร แต่ทีนี้ถ้าเกิดอยู่ภายในใจเรา แล้วเราไม่กระทำกรรมลงไปก็จะเกิดแล้วดับ ๆ ๆ แต่ถ้ากระทำกรรมไปแล้วเป็นกรรมแล้ว แก้ไม่ได้แล้ว ถ้ายังอยู่ในจิต เกิดแล้วดับไป ก็ดับไป ยังแก้ได้เพราะเป็นนามธรรม เพราะนามธรรม เกิดแล้วดับ ๆ ไม่เป็นกรรม เพราะกรรมจะเป็นกรรมก็ต่อเมื่อเจตนาอย่างแรงกล้าเพื่อที่จะโกรธ

---

* ก่องข้าว คือภาชนะสำหรับใส่ข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้ว เรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากระติบข้าวเหนียว ส่วนมากใช้สำหรับคนอีสาน

บางครั้งความโกรธเกิดขึ้น ไม่ได้เกิดด้วยเจตนา แล้วส่วนมากก็เป็นเจตนากระทำตอบต่อความโกรธ ด้วยแรงแห่งความโกรธ ด้วยอารมณ์แห่งความโกรธ นั้นจึงจะเป็นกรรม เพราะเจตนาเป็นตัวกรรม แต่ถ้าเป็นชั้นอารัมมณะ อาการขุ่นเคือง ไม่พอใจ หงุดหงิด เป็นชั้นอารัมมณะ อันนี้ไม่เป็นกรรม ก็ได้รับผลเฉพาะตัวเรา แต่ถ้าขุ่นเคือง หรือความโกรธเกิดกับใจมากแล้ว เจตนากระทำด้วยแรงแห่งความโกรธนั้นต่อคนอื่น กรรมเกิดขึ้นแล้วทีนี้ ถึงแม้ว่าจะยังไม่ได้ทำ กรรมเกิดขึ้นแล้ว เพราะเจตนาเกิดร่วมแล้ว เป็นกรรมแล้ว ไปสร้างกรรมแล้ว ถ้าทำออกไปด้วยก็เป็นกายกรรม พูดออกไปด้วยก็เป็นวจีกรรม เพราะมาจากมโนกรรมนี้ ใจต้องทำกรรมก่อนเสมอ

ฉะนั้น ถ้าดับกรรมทางใจได้ กาย วาจา ก็สงบระงับ แต่อารมณ์ยังคงอยู่ ก็ต้องเรียนรู้และยอมรับกันไปว่า “นี่คือทุกข์ นี้คือเหตุให้เกิดทุกข์ นี้คือความดับของทุกข์ นี้คือข้อปฏิบัติที่จะดับทุกข์ได้” คือการรู้ทุกข์อย่างนั้น รู้อารมณ์เป็นอารมณ์อย่างนั้นตรงๆ เลย พอเรารู้อย่างนี้แล้ว ความโกรธจะดับหรือไม่ดับก็ไม่เป็น

ปัญหาอะไร อยู่ที่เราได้รู้แล้ว เราได้ปฏิบัติแล้ว เมื่อเราได้ปฏิบัติแล้วก็ได้เจริญมรรคแล้ว เมื่อมรรคเจริญเราก็รู้เวียนรอบอย่างนี้ พระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า ปริวัฏฏ์ เวียนรอบรู้อย่างนี้ รู้แล้วรู้อีกๆๆ ย้ำๆ ซ้ำๆ อย่างนี้จึงจะสามารถทำลายอาสวะได้ ความโกรธเกิดขึ้นเพราะอิงอาศัยเหตุปัจจัย ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะมีตัวความโกรธลอยมาชนเราปังแล้วก็โกรธเลย ไม่ใช่ เหตุปัจจัยทั้งนั้น พระพุทธศาสนาจึงพูดถึงเรื่องเหตุปัจจัย นี่คือหลักการทางวิทยาศาสตร์ มีเหตุปัจจัย มีสมุฏฐานของมัน คือสมุทัยนั่นเอง สมุฏฐานที่นำเกิดมานี้ ทุกอย่างมีสมุฏฐานของมัน หลักวิทยาศาสตร์ให้กำหนดอย่างนั้น

ความเกลียด ความรัก และความยึด

“ธรรมเหล่าใดก็เกิดแต่เหตุ” มาจากเหตุจึงได้เกิดมาได้ เพราะฉะนั้นถ้าไม่มีเหตุความโกรธจะเกิดขึ้นมาลอยๆ เป็นไปไม่ได้ เช่น จู่ๆ ไม่มีเหตุอะไรหรอก แต่นึกโกรธคนๆ นี้ขึ้นมาเฉยๆ นี่ ก็แสดงว่าเคยโกรธมาแต่ปางก่อน เพราะจะมาโกรธเฉยๆ ไม่มี มีมาแต่ปางก่อนแน่นอนอยู่แล้ว เคยรักกัน พอมาเห็นกัน

ก็รักกัน แสดงว่าเคยรักกันมาแต่ปางก่อนเหมือนกัน เห็นปุ๊บ รักทันที

เห็นหน้ากัน เกลียดกัน ก็เกลียดกันมาแต่ก่อนโน้น ก็ไม่ได้เคยสงบระงับเวรแต่ปางก่อนไว้ เพราะฉะนั้นเจอแล้วเกลียดทันที “อ๋อ เวรกำลังจะต่อไปอีกนี่” มันดึงของเก่าขึ้นมาปรากฏ แล้วของใหม่มันจะสร้างต่อ รีบสงบระงับเลย “จงเป็นสุข ๆ เถิด” แผ่เมตตาทันทีเลย

แล้วถ้ารักล่ะ ทำอย่างไร หยุดหรือไม่หยุด รักนั้นดีไม่ใช่หรือ เราไม่ได้โกรธใคร เรารักกันผิดด้วยหรือ พระพุทธศาสนาไม่สอนให้รักกันหรือ รักแต่ไม่ต้องยึด มีความรักอันไหนที่ไม่ต้องยึดบ้าง ไม่ยึดมาเป็นของของเรา แล้วถ้ามีแรงแห่งการยึดขึ้นมาโดยธรรมชาติล่ะ

โยมหมอ : ยังไม่เคยเกิด

พระอาจารย์ : ยังไม่เคยเกิด แหม โยมหมอนี่ประสบการณ์ตรงนี้หายไป รักน้องหมาเป็นอย่างไร ตอนที่เขากำลังพะงาบ ๆ จิตใจเราสุขหรือทุกข์

โยมหมอ : คือจริง ๆ ไม่ได้เป็นแรงยึดเขา

เพียงแต่ว่าเรา ...

พระอาจารย์ : มีแรงยึดอยู่

โยมหมอ : ตอนที่เกิดมันเหมือนโน้มมาที่ตัวเรามากกว่า แต่ก็บอกเขาว่าให้เขาทิ้งร่างไป ตอนที่เราบอกเขา เรารู้สึกว่าเขารับเราได้ พอบอกว่าปล่อยวางร่างนี้ซะเพราะร่างนี้เป็นกายที่ควรจะต้องวาง แล้วก็อย่ายึดกับกาย พอบอกเขา เขาก็คลายแล้วก็สงบไปเลย คือรู้สึกได้เลยว่าเขารับทราบความ

พระอาจารย์ : แล้วจิตเป็นอย่างไร

โยมหมอ : จิตเราก็รู้สึกว่าดี

พระอาจารย์ : มีคิดถึงบ้างไหม

โยมหมอ : ไม่ได้คิดถึงเขา

พระอาจารย์ : มีคิดอยากจะทำบุญให้บ้างไหม

โยมหมอ : มี

พระอาจารย์ : อ้าว ทำไมถึงอยากจะทำบุญให้

โยมหมอ : อาจจะเป็นเพราะว่าเราอยากให้เขาไปได้ดี

พระอาจารย์ : แรงยึด ... เข้าใจไหม

โยมหมอ : ยอมรับๆ

พระอาจารย์ : ก็นี่ไง จะได้รู้ไง เห็นไหม

โยม : นี่ครู...ยอมรับ ครู...ไปอาบน้ำให้น้องหมาทุกเดือน

พระอาจารย์ : อ๋อ.. นั่นด้วยๆ ระวังเถอะ

โยม : รักหมา แต่ว่าโมโหให้หมา ก็บ่อยๆ

พระอาจารย์ : ก็ถูก ประสบกับสิ่งเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ก็ไม่เป็นไร โมโหก็เป็นเรื่องธรรมดา ถามว่าโมโหให้หมานี่ หมาทุกข์หรือเราทุกข์ ขึ้นอยู่กับว่าอยากจะทุกข์ รู้หรือเปล่า เราพิจารณาอย่างนี้ ง่ายๆ

เพราะฉะนั้น พุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธความรัก แต่พุทธศาสนาบอกเพียงแค่ว่า เมื่อมีรักก็ต้องมีทุกข์ แต่ไม่ได้บอกว่าไม่ให้รัก ต้องเข้าใจว่ารักแล้วต้องทุกข์ ถ้าใครยอมรับความทุกข์ได้ก็รักได้ ไม่ได้เป็นปัญหาอะไร

โยม : ความรักจัดเป็นทุกขสัจจะข้อที่ ๑

พระอาจารย์ : นั่น...เริ่มฉลาดแล้ว เดี๋ยวจะหาว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้รักกัน รัก ... พระองค์บอกว่ามองกันด้วยสายตาอันเป็นที่รักประดุจดั่งน้ำกับนมที่เข้ากันได้ กลมเกลียวกัน ปรารถนาดีต่อกัน กระทำสิ่งต่างๆ ด้วยใจอันเป็นที่รัก อย่าทำด้วยใจอันเป็นที่รังเกียจ จริงๆ ความรักมีประโยชน์ เพราะจะป้องกันการรังเกียจ หรือ การเพ่งกันในทางที่ไม่ดี สร้างความรักต่อกันมีประโยชน์มาก แต่ไม่ใช่ว่าเราจะต้องไว้วางใจ เพราะจะเกิดแรงยึดอยู่ เรียกว่ารู้จักในการใช้ประโยชน์ตรงนี้ที่พระพุทธเจ้าสอน การระลึกถึงกันและกันในแง่ดีอยู่เสมอ หรือเผื่อแผ่ความรักให้ถึงแก่กันและกันอยู่เสมอ จะช่วยลดทอนความ-เกลียดชังจากภายในได้ เราไม่รักคนนี้หรอก แต่ว่าลองรักดูซิ รักและมองเขาให้เป็นแบบคนที่เราต้องรัก ลองรักเขาดู เกลียดเขาทุกอย่างนั่นแหละ แต่ว่าเกลียดเขาเท่าไหร่ก็ลองรักเขาเท่านั้นดู

อาตมาทดลองมาแล้วนะ ทำแบบคนที่เรารัก ทำต่อคนที่เราเกลียดแบบทำต่อคนที่เรารัก เคยทดลองมาแล้ว ฝืนใจอย่างมาก โอ้ย ... จะทำไปทำไม ฝืนทำๆ

จะวางมวยกันอยู่แล้ว เป็นพระด้วยกันนี่แหละ ที่คิดจะทำเพราะหลวงปู่บอกว่า “อยู่ด้วยกันให้รู้นิสัยกัน ถ้ารู้นิสัยกันแล้วก็ทำให้ถูกนิสัยกันเสีย” ก็จะลองพลิกจิตดูลองรักคนนี้ดู คือทำใจให้เป็นรัก พระพุทธเจ้าก็ทรงบอกว่า “มองกันด้วยสายตาอันเป็นที่รัก พูดจากันด้วยคำอันไพเราะ” คือสร้างจิตให้เหมือนกับว่าเรารักเขาทั้งๆ ที่เตรียมจะวางมวยกันอยู่

โยม : ไม่ใช่การหลอกลวงหรือ

พระอาจารย์ : ต้องหลอก จิตเราต้องหลอกลวงมัน เราไม่หลอกลวงมันไม่ได้ เราต้องหลอกมันก่อนจิตนี่ เพราะจิตชอบถูกให้หลอก รู้ว่าหลอกก็เต็มใจให้หลอก หลอกมันก่อน

โยม : ผลลัพธ์เป็นอย่างไร

พระอาจารย์ : ดี เราทำดีกับเขา เขาก็ทำดีตอบ เขารักเราตอบ แต่ก่อนนี้มีอะไรไม่ค่อยเอามาแบ่งเราเท่าไหร่ โยมที่ดูแลจะส่งของมาให้พระรูปนี้เป็นประจำตอนนั้นอยู่กับหลวงปู่ อาตมาไม่มีโยมดูแล ส่งมาท่านก็เก็บๆๆ ใช้และกินแต่ของตัวเอง เราก็เกลียดมันด้วย

ไม่แบ่งเราเลย แต่พอเราเริ่มทำดีกับเขา เวลามีของอะไรมาถึง มาให้เราก่อนเลย

โยม : พระอาจารย์ใช้เวลาหลายวันไหม

พระอาจารย์ : ใช้เวลาประมาณ ๗ วัน รู้ว่าเขาชอบอะไรหาอันนั้นให้ รู้ว่าเขาต้องการอะไรจัดให้ รู้ว่าเขาต้องการแบบนี้ๆ ทำให้ถูกใจเขาหมดเลย ทำถูกใจเขาแล้ว เขาก็ทำถูกใจเราคืนแบบเยอะเหมือนกัน

โยม : แล้วหลังจาก ๗ วัน ใจจริงๆ ของเราที่เราเคยเกลียดเป็นอย่างไร

พระอาจารย์ : กลายเป็นหายเกลียดหมดเลย แต่เขาก็ยังมีลักษณะของความเป็นคนกวนๆ อยู่ ตัวนี้ก็ยังมีออกมาอยู่ แต่ความรักมันมากกว่าแล้ว ความเข้าใจกันมีมากกว่า แต่นิสัยกวน ก็รู้ “อ๋อ เขานิสัยกวนๆ อย่างนี้แหละ ถ้าเป็นแบบนี้ไปเดินแถวซอยบ้านอาตมา โดนแน่” พอเขาลาสิกขาออกไปโดนจริงๆ โดนกลุ่มวัยรุ่น ลักษณะอย่างนี้แก้ไม่หาย คือคนมีอุปนิสัยเป็นอย่างนี้ เราก็เลยเข้าใจเขา แล้วรู้สึกสงสารว่า ถ้าเขาปรับแก้ตรงนี้ได้ เขาก็จะไม่เป็นอะไร คือเขาจะ

ชอบกร่าง ชอบกวนๆ อะไรประมาณนั้น เราได้ผลจากตรงนี้ จึงอยู่ได้มาถึงขนาดนี้ เพราะเราปฏิบัติต่อหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ถูกต้อง ฉะนั้นการรักกันไม่ได้ผิด แต่มีทุกข์ แล้วยอมรับได้ไหม ยอมรับกันได้

พระอาจารย์ : ได้ประโยชน์หรือเปล่า

โยมทั้งหลาย : ได้ประโยชน์มาก

โยม : กราบเรียนพระอาจารย์ว่า วันนี้โยมได้ประโยชน์อย่างยิ่ง โยมเอาหนังสือเล่มนี้ (เรื่องปฏิจจ-สมุปบาท) ไม่ทราบว่าทำไมหยิบเล่มนี้มา นั่งอ่านตรงนี้จบพอดี และมีคำถามอยู่ในใจ ๓ คำถาม พระอาจารย์ได้อธิบายทั้งหมดอย่างชัดเจน โยมเลยไม่ได้ถาม เพราะตอนแรกไม่เข้าใจ ตัณหา ๓ ที่ไม่ได้เขียนขยายในเล่ม พระอาจารย์ก็เทศน์ตัณหา ๓

อีกคำถามคือ อวิชชาสังโยชน์ ตอนแรกก็ติดใจอยู่ พระอาจารย์ก็อธิบายอย่างชัดเจน

แล้วก็ สติปัฏฐาน ๔ ซึ่งเป็นธรรมะที่ผุดขึ้นมาเองตลอดเวลา ให้โยมไปศึกษาในช่วงนี้ พระอาจารย์ก็เทศน์หมดแล้ว ๓ หัวข้อ และยังขยายในส่วนที่โยม

ต้องไปปฏิบัติต่อด้วย เข้าใจหมดแล้ว

พระอาจารย์ : ดีๆ ขออนุโมทนา

โยม : ยังไม่มีอะไรจะถามพระอาจารย์ ต้องไปศึกษาก่อน เพราะว่าเป็นแนวทางใหม่ แต่ก็ถูกจริต เพราะรู้สึกว่าเป็นแนวทางที่ตรง แต่ก่อนชอบฟังแต่ไม่ค่อยปฏิบัติ ไปมาหลายที่ แต่ถูกใจที่นี่

พระอาจารย์ : ถูกแล้ว ต้องไปศึกษาก่อน

การเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นเบื้องแรกของการเริ่มปฏิบัติ

โยม : ต้องเริ่มปฏิบัติอย่างไร ถามว่าให้เริ่มมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งก่อนใช่ไหม

พระอาจารย์ : ใช่ เริ่มที่พระรัตนตรัยก่อนเสมอ ต่อจากนั้นก็ท่องธาตุกัมมัฏฐาน ๔ ที่พระอาจารย์วางไว้ลักษณะนี้ต้องเข้าใจว่า ทำไมต้องเริ่มจากพระรัตนตรัย

พระรัตนตรัย คือ ส่วนที่สำคัญที่สุด เรียกว่า **เป็นประตูเข้ามาสู่พระพุทธศาสนา** อย่าลืมว่าที่เรา

เข้ามาสู่พระพุทธศาสนาในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา เราเข้ามาสู่ศาสนาด้วยรูปแบบภายนอก ซึ่งเป็นการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษที่ประทับไว้ในทะเบียนบ้านหรือในบัตรประชาชนว่า เราคือชาวพุทธ นั่นคือการเข้ามาสู่ศาสนาในรูปรอยอย่างนั้น แต่ในความหมายของพระอาจารย์ คือเข้ามาสู่ศาสนาที่เป็นตัวปฏิบัติ

พระพุทธศาสนาที่จะเป็นตัวปฏิบัติ คือจะนำเราออกไปจากวัฏฏะ หรือพ้นทุกข์ได้ จะต้องเข้าไปถึงพระรัตนตรัยให้ชัดเจนในจิต จึงให้ท่องบทระลึกถึงพระรัตนตรัยก่อนเสมอ ทุกคนต้องท่องย้ำๆๆๆ “พุทโธ เม นาโถ พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า” จนจิตสัมผัสกับพระรัตนตรัยได้ เมื่อประตูพระรัตนตรัยเปิด นั่นคือเราได้เดินเข้ามาสู่พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ตั้งแต่แรกเลย ตั้งแต่เริ่มต้นเลย จากนั้นจึงเข้ามาสู่การท่องธาตุฯ เพราะการปฏิบัติทั้งหมดจะอยู่บนพื้นฐานของพระรัตนตรัยที่รองรับจิต เพราะเป็นเส้นทางของพระรัตนตรัยที่จะควบคุมจิตเรา ไปตลอดเส้นทาง ไม่ให้ออกนอกลู่นอกทาง คือถ้าจิตเข้าถึงพระรัตนตรัยแล้วไม่มีทางปฏิบัติผิด ผิดก็จะถูกดึง

เข้ามาถูก ผิดก็จะถูกดึงเข้ามาถูก อาจจะแวะไปแป๊ปหนึ่ง สุดท้ายก็จะถูกดึงเข้ามาให้ถูกจนได้ เพราะพระรัตนตรัยจะควบคุมทิศทาง ทิศทางของพระรัตนตรัยมีทิศทางเดียว คือ นำเราออกไปจากวัฏฏะ-ทุกข์

โยม : แล้วจะทราบได้อย่างไรว่าจิตสัมผัสพระรัตนตรัยแล้ว

พระอาจารย์ : จะเกิดความพิเศษขึ้นมาที่เราสามารถรู้ได้เลย จะมีเครื่องรองรับในภายใน ปกติจิตธรรมดาๆ จะไม่มีเครื่องรองรับ ซัดส่ายไปตามอารมณ์ แต่ตอนนั้น เหมือนมีเครื่องรองรับขึ้นมาในจิต จิตเรามีตัวรองรับอยู่ภายใน อันนี้จะรู้สึกได้เลย ซึ่งแต่ก่อนไม่มี แต่ตอนนี้จะมี เรียกว่าจิตสัมผัสกับกระแสพระรัตนตรัยได้แล้ว เพราะการท่องแต่ละครั้งคือการเชื่อมโยงจิตเราให้เข้าถึงพระรัตนตรัย พระรัตนตรัยจะเป็นแบบไหนก็ตาม เราไม่สามารถที่จะรู้ได้

พระอาจารย์ใช้นิยามคำว่า **พระรัตนตรัย คือพลังอำนาจทางธรรมชาติอันบริสุทธิ์** คือ

พลังของพุทธะ พลังอันที่รู้ตื่นเบิกบาน

พลังแห่งธรรมะ พลังแห่งสัจจะ

พลังแห่งสังฆะ คือพลังแห่งความดี พลังแห่งจิตที่บริสุทธิ์หมดจด ที่หลุดพ้นติดตามพระพุทธเจ้าไป คือ พลังแห่งอริยสงฆ์ทั้งหลาย หรือสังฆะ

พลังเหล่านี้ยังตกค้างหรือยังมีอยู่ในระบบทางธรรมชาติ ตราบใดที่ยังมีพระพุทธศาสนา พลังพระรัตนตรัยก็ยังมีอยู่ การมีอยู่ของพลังพระรัตนตรัยนี้สามารถเชื่อมต่อกับจิตของบุคคลผู้ระลึกถึง

ในบทที่พระพุทธเจ้ากล่าวสอนไว้ว่า **“พุทธ์ สรณ์ คจฺฉามิ” บทนี้ไม่ได้เป็นบทกล่าวถึงพระรัตนตรัย แต่เป็นบทที่สอนให้เราระลึกถึงพระรัตนตรัย**

พุทธัง คือ ภาวะอันที่รู้ตื่นเบิกบาน

สรณัง คือ การระลึก

คัจฉามิ แปลว่า การเข้าถึง

ความหมายโดยรวมแล้ว ให้เข้าถึงพระรัตนตรัยโดยการระลึกถึง ระลึกอะไร ระลึกว่า

พุทโธ เม นาโถ พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า

ธัมโม เม นาโถ พระธรรมเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า

สังโฆ เม นาโถ พระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า

โยม : โยมไม่เข้าใจว่าทำไมไม่ให้ท่องบท “พุทธ์ สรณ์ คจฺฉามิ”

พระอาจารย์ : บท **“พุทธ์ สรณ์ คจฺฉามิ” เป็นบทที่สอนให้เราระลึก ให้เราเข้าถึงพระรัตนตรัยโดยการระลึก ไม่ใช่บทระลึก** แต่เป็นบทสอนให้เรารู้จักว่า เราจะเข้าถึงพระรัตนตรัยโดยการระลึก แล้วระลึกอย่างไรจึงจะเข้าถึงพระรัตนตรัย ก็ระลึกว่า “พุทฺโธ เม นาโถ พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า” ฯลฯ

เพราะคำว่า ที่พึ่ง นี้ สรณะ ไม่ได้แปลว่าที่พึ่ง สรณะ แปลว่า การระลึก “นาโถ” หรือ “นาถ” (อ่านว่า นา-ถะ) แปลว่า ที่พึ่ง อนาถา แปลว่า ไม่มีที่พึง นาถะ

แปลว่า ผู้มีที่พึ่ง “พุทฺโธ เม นาโถ” ข้าพเจ้ามีพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง หรือ พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า นี่คือบทระลึก

แต่บท “พุทธํ สรณํ คจฺฉามิ” คัจฉามิ คนไม่เข้าใจภาษาบาลีจะไม่เข้าใจความหมายว่า บทนี้เป็นบทที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ว่า การเข้าถึงพระรัตนตรัยให้เข้าถึงโดยการระลึก ระลึกด้วยบทที่ว่า “พุทฺโธ เม นาโถ, ธมฺโม เม นาโถ, สงฺโฆ เม นาโถ”

“คจฺฉ” (อ่านว่า คัด-ฉะ) แปลว่า การเข้าถึง การถึง การไป

“มิ” หมายถึงตัวเรา กำกับไว้แล้วว่าคือตัวเรา มิ คือตัวเราเท่านั้น ไม่ใช่คนอื่น หมายถึงว่าเราจะเข้าถึงพระรัตนตรัย เราจะต้องเข้าถึง

“สรณํ” (อ่านว่า สะ-ระ-นัง) การระลึก

“พุทฺธํ” (อ่านว่า บุ๊ด-ธัง) คือ พุทธะ ระลึกถึงพุทธะนั้น ระลึกอย่างไร ก็ระลึกว่า “พุทฺโธ เม นาโถ” เราก็ต้องย้ำบทนี้แหละ ย้ำๆๆๆ

เพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาเราเอามาใช้ผิด

ประเด็นกันมากในบทสวด บทกล่าวหลายๆ บท พระอาจารย์จึงบอกมาเสมอว่า พระพุทธศาสนาเราเข้าใจไม่ถูกกันมามาก มานานแล้วเกือบจะทุกเรื่อง แม้แต่บทสวด เรายังสวดแบบไม่เข้าใจกันทั้งประเทศ

โยม : ก่อนหน้านี้ก็ไม่ได้เน้นบทสวด ได้แต่นึกเอาในใจว่า เวลาจะทำอะไรก็จะนึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย ขออาราธนาบารมีคุณพระศรีรัตนตรัย แต่ว่าไม่มีคำกล่าว คำระลึก คำอธิษฐาน

พระอาจารย์ : ต่อไปนี้ ก็ให้เข้ามาสู่แบบฉบับที่วางไว้ ให้ใช้บทนี้ ย้ำๆๆ ซ้ำๆๆ อยู่ตลอด

โยม : ทีนี้ต้องท่อง ๓ วัน หรือ ๗ วัน

พระอาจารย์ : จนกว่ากระแสจิตเราจะสามารถรับทราบได้ในกระแสของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กระแสแห่งพุทธคุณ กระแสแห่งธรรมคุณ กระแสแห่งสังฆคุณ จนกว่าจิตเราจะรับกระแสนั้นได้ หรือกระแสนั้นเกิดขึ้นมารองรับในจิต เพราะนี่คือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับอาตมาเอง เป็นประสบการณ์จากการที่ได้ปฏิบัติ จึงได้เห็นกระแสนี้จริงๆ ว่ามีอยู่ในหลักธรรมชาติ

เห็นชัดได้ด้วยตาเปล่าตอนที่เกิดขึ้น จึงได้รู้ว่าธรรมชาติของพระรัตนตรัยมีอยู่ในด้านนามธรรม ไม่ได้มีอยู่ในรูปเคารพใดๆ ทั้งสิ้น พอมีอยู่แล้ว แต่จิตเราไม่สามารถเชื่อมโยงไปถึงกระแสเหล่านี้ได้ เราจึงไม่ได้เป็นผู้เข้าถึงพระรัตนตรัยที่แท้จริง เป็นเพียงแค่ขอถึงพระรัตนตรัย แต่ไม่เข้าถึง

อาตมากำลังจะสอนวิธีการเข้าถึง คือการระลึกย้ำๆ การระลึกย้ำๆ ซ้ำๆ นี้จะไปเชื่อมต่อกับพระรัตนตรัยที่มีอยู่โดยธรรมชาตินั้น มี ไม่ใช่ไม่มี ไม่มีเฉพาะคนที่ไม่เห็น ทำไมคนนั้นไม่เห็น ก็คนไม่มีตาที่จะเห็น ก็เลยมองเห็นไม่ได้ แต่อาตมามีตาเห็นอยู่ แม้ตอนนี้ก็ยังมองเห็นอำนาจพระรัตนตรัยมีรองรับสภาพจิตของคนระลึกถึงอยู่เสมอ

พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “บุคคลใดก็ตามระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตลอดวันและคืน ได้ชื่อว่าเป็นสาวกของพระองค์ ตื่นอยู่ด้วยดีในกาลทุกเมื่อ” พระองค์ตรัสอย่างนี้ แล้วจะได้รับอานิสงส์จากการระลึกถึงพระรัตนตรัย คือ อมนุษย์ ผี ปีศาจ ไม่สามารถเข้ามาทำอันตรายได้ นี้คืออานิสงส์ที่คุ้มครอง แม้อำนาจ

ไสยศาสตร์ก็ไม่สามารถเข้ามากล้ำกรายคนๆ นั้นเลย เมื่อมาสัมผัสกับพระรัตนตรัยในจิตแล้วก็สลายไป นี่คือสิ่งที่พระอาจารย์พิสูจน์แล้ว และก็ใช้อำนาจพระรัตนตรัยนี้แก้ไขคนที่ถูกอำนาจไสยศาสตร์ทำร้าย แก้ไขมาเยอะแล้ว

หลายชีวิตที่พ้นออกจากการก่อกวนด้วยอำนาจไสยศาสตร์ เพราะใช้บทนี้ “พุทฺโธ เม นาโถ” “ธมฺโม เม นาโถ” “สงฺโฆ เม นาโถ” จึงเกิดความเข้าใจอำนาจพระรัตนตรัยกันใหม่ แก้ไขกันจนเขาอยู่เป็นสุขหมาดๆ ก็คือ มาจากอีสาน สวดพระปริตรอยู่ ๗ วัน และให้เขาระลึกถึงบทพระรัตนตรัย โดนกันทั้งครอบครัว พ่อแม่ลูก ลูกนี้นัยน์ตา ตาลอย ตาค้าง มือเย็น เท้าเย็น หามมา ไปโรงพยาบาลไหนเขาก็บอกปกติ ปวดท้องเขาก็บอกปกติ ไปตรวจ ไปเอ็กซเรย์ ไปกี่โรงพยาบาลก็บอกปกติ แต่คนจะตายอยู่แล้ว ก็ใช้บทพระรัตนตรัยนี้ วันแรกสวดพระปริตรให้ ยังซึมๆ ยังเหม่อๆ ยังลอยๆ อยู่ วันสุดท้ายนี่ ยิ้ม พูดเป็นธรรมชาติ หัวเราะเป็นคนปกติ

ถ้าท่องบทพระรัตนตรัย ยิ่งสามารถแก้ไขได้ง่าย

และสำคัญที่สุดคือ **การที่จิตเราเข้าถึงพระรัตนตรัยได้ นั่นคือส่วนสำคัญที่ดีที่สุด แล้วจะทำให้ทิศทางการปฏิบัติของเราไม่ออกนอกลู่นอกทาง** เพราะพระรัตนตรัยจะควบคุมระบบจิตของเราให้ไปสู่ทิศทางที่ถูกต้อง เป็นสัมมาทิฏฐิ

โยม : กราบลาพระอาจารย์

พระอาจารย์ : ผู้มีปกติกราบไหว้อ่อนน้อมถ่อมตน ย่อมเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ขอให้ได้รับอานิสงส์กุศลนี้ทุกคน เทอญ

สาธุ สาธุ สาธุ

ปุจฉา-วิสัชนา

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ปุจฉา : ขออนุญาตถามคำถามเพื่อความเข้าใจที่ตรงตามธรรม เมื่อรู้ทันทุกข์ สมุทัยใหม่ก็ไม่เกิด (สมุทัยเก่าที่เกิดพร้อมกับทุกข์ที่ถูกรู้เท่าทันก็ดับไปตามเหตุอยู่แล้ว) ความหมายของนิโรธ คือ สมุทัยใหม่ไม่เกิด ไม่ก่อภพชาติใหม่ ใช่หรือไม่ เมื่อก่อนเคยเข้าใจว่า นิโรธ คือ การดับสมุทัยที่กำลังเกิดอยู่พร้อมการกำหนดรู้ทุกข์ แต่ที่จริงสมุทัยที่มาจากเหตุเก่าก็เกิด-ดับตามเหตุปัจจัยอยู่แล้ว หากความเข้าใจนี้ถูก นิโรธ ก็คือการไม่เกิดขึ้นของสมุทัย อาสวะ สังโยชน์ และ อวิชชา ตามกำลังของวิชชาที่สั่งสมมาตามลำดับขั้นของความละเอียดที่พระอาจารย์แสดงธรรมไว้ในวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ใช่หรือไม่ (อีกความหมายหนึ่งของนิโรธ คือ สมุทัยใหม่ไม่เกิด ไม่ก่อภพชาติใหม่ ใช่หรือไม่)

วิสัชนา : ประเด็นตรงนี้ก็เป็นประเด็นที่ถูกต้อง ถ้าสังเกต เมื่ออาตมาอธิบายธรรมะ เวลาอธิบายทุกข-สัจจะ อาตมาจะพูดทุกข์ไว้ ๒ แง่เสมอ แล้วพูดสมุทัยไว้ ๒ แง่เหมือนกัน นิโรธก็จะมี ๒ แง่ในลักษณะนี้ คือเป็นเรื่องของรายละเอียดที่เพิ่มมากขึ้น เพราะมีอยู่ ๒ ชั้นทั้งหมดเลย

ชั้นแรก คือ รู้ทุกข์ รู้เหตุให้เกิดทุกข์ รู้ความดับทุกข์ รู้ข้อปฏิบัติที่จะดับทุกข์

ชั้นที่ ๒ คือ ปฏิบัติต่อ ทุกข์ โดยการรู้และยอมรับ

ปฏิบัติต่อ สมุทัย โดยการรู้แล้วละ

ปฏิบัติต่อ นิโรธ โดยการรู้แล้วทำให้แจ้ง

ปฏิบัติต่อ มรรค โดยการทำให้เจริญขึ้น

ฉะนั้น คำถามที่ถามมาจึงเป็นคำถามที่ถือว่าเป็นผู้สังเกตที่ดีมาก ที่ทำให้เกิดรายละเอียดในการอธิบายธรรมะ แม้แต่มรรคเองก็มี ๒ แง่ คือ มรรคที่เป็นตัวมรรค กับมรรคที่ต้องเจริญขึ้น จะมี ๒ แง่เสมอ เพราะฉะนั้น เวลาอาตมาอธิบาย ถ้าใครจับประเด็นตรงนี้เข้าใจจริงๆ จะเป็นความเข้าใจอยู่ในตัวตามมาอยู่แล้ว

กรณีนี้จะเป็นความสงสัยเพื่อสร้างความเข้าใจ ไม่ใช่สงสัยแบบลังเล

ปุจฉา : เมื่อก่อนเคยเข้าใจว่า นิโรธ คือ การดับสมุทัยที่กำลังเกิดอยู่พร้อมการกำหนดรู้ทุกข์

วิสัชนา : อันนี้ก็ใช่ อันนี้ก็ถูกอีกนั่นแหละ

ปุจฉา : แต่ที่จริงสมุทัยที่มาจากเหตุเก่าก็เกิด-ดับตามเหตุปัจจัยอยู่แล้ว

วิสัชนา : ก็ถูก

ปุจฉา : หากความเข้าใจนี้ถูก นิโรธ ก็คือการไม่เกิดขึ้นของสมุทัย อาสวะ สังโยชน์ และอวิชชา ตามกำลังของวิชชาที่สั่งสมมาตามลำดับชั้นของความละเอียดที่พระอาจารย์แสดงไว้ในวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓

วิสัชนา : ถูกต้อง เป็นความเข้าใจที่ดี เป็นความเข้าใจที่ถูกต้องจะเป็นอย่างนี้ นิโรธตัวไหนที่ดับไป ตัวนั้นก็ดับไปโดยถาวร เรียกว่าดับไปโดยไม่เหลือ ฉะนั้น วิธีการกำหนดรู้นิโรธ จึงบอกว่าทำให้แจ้งแจ้ง คือ แจ้งชัดในใจว่า การดับไปนั้นดับไปโดยเหลือ

หรือไม่เหลือ ที่เกิดขึ้นเมื่อกี้นี้ ดับไปโดยที่เหลือหรือไม่เหลือ อันที่ดับไปโดยไม่เหลือก็ไม่เหลือ อันที่จะเกิดขึ้นใหม่ก็เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่อันที่ดับไป มาเกิดขึ้นใหม่ไม่ได้เป็นอันเดียวกัน

ฉะนั้น อันใหม่ที่เกิดขึ้นด้วยปัจจัยใหม่ ด้วยผัสสะใหม่ ด้วยระบบของปฏิจจสมุปบาทใหม่ ธรรมที่อิงอาศัยกันเกิดใหม่ จะเกิดขึ้นมา หากเรายังกำหนดรู้อยู่ (ปริญญา) ลักษณะของวิชชาที่จะทำลายอวิชชา คือการเรียนรู้ทุกข์ เรียนรู้เหตุให้เกิดทุกข์ เรียนรู้ความดับทุกข์ เรียนรู้ข้อปฏิบัติที่จะปฏิบัติต่อทุกข์ เรียนรู้ที่จะปฏิบัติต่อเหตุ ปฏิบัติต่อความดับ ปฏิบัติต่อมรรคโดยการเจริญขึ้นอยู่เรื่อย ๆ จนเป็นปริวัฏฏ์ (เวียนรอบ) นี้เรียกว่า วิชชาละอวิชชา ซึ่งจะมี ...

อวิชชาสังโยชน์ที่เป็นที่ตั้งของ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส

อวิชชาสังโยชน์ที่เป็นที่ตั้งของ กามราคะ ปฏิฆะ

อวิชชาสังโยชน์ที่เป็นที่ตั้งของ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ และ ...

อวิชชาสังโยชน์ที่เป็นที่ตั้งของ อวิชชา เอง

สังโยชน์เหล่านี้ต้องละด้วยอริยมรรค แต่อวิชชาในชั้นของอริยสัจต้องละด้วยวิชชา คือ การรู้ทุกข์ รู้เหตุให้เกิดทุกข์ ซึ่งนี้เป็นองค์ของสัมมาทิฏฐิ

ทีนี้เรามาดูว่า สมุทัยซึ่งเป็นตัวเหตุให้เกิดทุกข์ สมุทัยเริ่มที่อวิชชาเป็นที่ตั้ง อวิชชาอิงอาศัยอะไรเกิด อิงอาศัยขันธ์ ๕ เกิด โดยอิงอาศัยเพราะไม่รู้ขันธ์ ๕ ตามความเป็นจริง เพราะไม่รู้ขันธ์ ๕ ตามความเป็นจริง อวิชชาจึงเกิดขึ้น ไม่รู้ขันธ์ ๕ ตามความเป็นจริงว่านี้คือทุกข์ เพราะฉะนั้น อวิชชาจะเกิดได้ เพราะอิงอาศัยการไม่รู้จักขันธ์ ๕ ตามความเป็นจริง เมื่อใดก็ตามที่รู้ขันธ์ ๕ ตามความเป็นจริง อวิชชาก็ไม่เกิด ไม่เกิดก็คือ ถูกละ นิโรธปรากฏ เมื่อนิโรธปรากฏ การดับไปของอวิชชาที่ถูกละด้วยความรู้นั้นดับไปด้วยการละนั้น ดับไปโดยเหลือหรือไม่เหลือ ต้องแจ่มแจ้งในตนเอง

ถามว่า ถ้าอวิชชาไม่ได้ถูกรู้ อวิชชาดับเองได้ไหม

ตอบว่า ได้ ถ้าดับไม่ได้แสดงว่าอวิชชาตั้งอยู่

ตลอดหรือ ดับสิ เพราะธรรมชาติทุกอย่างเกิด-ดับตลอดเวลา แต่ไม่ได้ถูกรู้จากเรา มรรคจึงไม่เกิด เมื่อมรรคไม่เกิด จึงไม่สามารถเป็นวิชชา เมื่อไม่เป็นวิชชาก็ไม่สามารถที่จะเจริญมรรคได้ เพราะมันเกิดเอง-ดับเองโดยตัวของมันอยู่แล้ว มันเกิดเองดับเอง เกิดเองดับเอง แล้วก็ดับโดยไม่เหลืออยู่แล้วโดยตัวมันเอง ซึ่งการเกิด-ดับอย่างนั้นไม่ได้ทำให้กิเลสหายไป แต่ถ้าเกิดแล้วเรารู้ ถูกรู้ มีกิจของการกำหนดรู้ด้านอริยสัจอยู่อันนั้นดับไปโดยไม่เหลือแล้วสร้างวิชชา คือ ความรู้การเรียนรู้อริยสัจ แล้วเป็นสัมมาทิฏฐิมรรค มรรคก็จะเจริญขึ้น มรรคเจริญขึ้นเพื่อทำหน้าที่ละสังโยชน์ แต่วิชชาละอวิชชาในขณะนั้นเลย ในปัจจุบันนั้น ใช้วิชชาละอวิชชา แต่มรรคจะทำลายอวิชชาสังโยชน์ จึงมีอวิชชาชั้นไม่รู้ขันธ์ ๕ กับอวิชชาสังโยชน์ที่ผูกเราให้สืบเนื่องอยู่ในขันธ์ ๕ โดยการยึดมั่นถือมั่น

กลุ่มของอนุสัย อาสวะจะเกิดนอนเนื่องอยู่ในอุปาทาน กิเลสจะนอนเนื่องอยู่ในกลุ่มของตัณหา กิเลสทั้งหลายที่ประกอบไปด้วยราคะ โทสะ โมหะ คือ แม้ตัวนี้ไม่ใช่กิเลสในตัวมันเอง เพราะอาศัยตัณหา

เป็นพื้นให้เกิดและตั้งอยู่ จึงเป็นกิเลสขึ้นด้วยอำนาจของตัณหาชนิดนั้นๆ อนุสัยจะเกิดนอนเนื่องอยู่ที่เวทนา

เห็นไหม ตั้งแต่อวิชชาเป็นสมุทัย อวิชชาไม่ได้ถูกรู้ จึงสืบเนื่องไปเป็น ผัสสะ เวทนา นี้เป็นห่วงโซ่กลางๆ แล้ว แต่ละเปลาะของห่วงโซ่ที่สืบมานี้เราไม่ทันหรอก เพราะมันเร็วมาก จนมาเจอผัสสะจึงเกิดสุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ แล้วในชีวิตเรา อนุสัยจะนอนเนื่อง นี้คือกลุ่มอนุสัยสังโยชน์ทั้งหลายจะนอนเนื่อง จะมี ๑. อนุสัย ๒. อนุสัยสังโยชน์

ถ้าอนุสัยธรรมดา ...
ปฏิฆานุสัย นอนเนื่องอยู่ใน ทุกขเวทนา
ราคานุสัย นอนเนื่องอยู่ใน สุขเวทนา
อวิชชานุสัย นอนเนื่องอยู่ใน อทุกขมสุขเวทนา

อนุสัยเหล่านี้เวลาเกิด ถ้าเราไม่รู้ อนุสัยเหล่านี้จะเกิดเป็นสังโยชน์ จึงเรียกสังโยชน์ตามอนุสัยว่า นี้เป็นปฏิฆะสังโยชน์ เพราะเราไม่รู้ (อยู่ในทุกขเวทนา) นี้เป็นราคะสังโยชน์ (อยู่ในสุขเวทนา) นี้เป็นอวิชชาสังโยชน์ (อยู่ในอทุกขมสุขเวทนา)

สังโยชน์จะเรียกตามชื่อของอาการอนุสัยที่นอน-เนื่อง อนุสัยจึงเป็นอนุสัยกิเลส อนุสัยสังโยชน์ที่นอนเนื่องอยู่ในอาการของเวทนา เพราะมีอวิชชาเป็นพื้น เป็นสมุทัย เป็นเหตุ

อวิชชา เป็นเหตุ ตัณหา เป็นผล

ตัณหา เป็นเหตุ อนุสัย เป็นผล

อนุสัย (ที่เราไม่รู้ตามความเป็นจริง) เป็นเหตุ (จึงเกิด) สังโยชน์ เป็นผล

สังโยชน์ ละได้ด้วยอริยมรรค อนุสัย ละได้โดยการกำหนดรู้ในเวทนาทั้ง ๓ ไม่ให้ปฏิฆานุสัยนอนเนื่อง หรือนอนเนื่องมาก็รู้ รู้แล้วละได้ เวทนาก่อให้เกิดตัณหา ตัณหาก่อให้เกิดอุปาทาน พอเป็นอุปาทานแล้ว พวกอาสวะจะมา คือ กามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ ทิฏฐาสวะ จะมานอนเนื่องอยู่ที่อุปาทาน เพราะยึดถือไว้ อยากแล้วไม่ได้สิ่งนั้น จะเกิดอุปาทาน คือแรงยึดไว้ ไม่ได้วันนี้จะเอาวันต่อไป เกิดแรงยึดไว้ พวกนี้เกิดเป็นอาสวะหมักดองสันดานไว้

อุปาทานเป็นปัจจัยให้เกิดภพ แต่ละครั้งที่อาสวะตั้งอยู่บนอุปาทานก็เป็นภพ ก่อให้เกิดภพ ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ อย่างที่เรากำลังเป็นอยู่นี้ เราชาติ (ชา-ติ) เราเกิดมาแล้วก็ชรา พยาธิ มรณะ เป็นไปตามเรื่องที่เราสั่งสมมาแต่ปางก่อน ว่าจะส่งผลให้เราเป็นอะไรในปัจจุบันนี้ ปางก่อนแก้ไขไม่ได้ ปางนี้คือตอนนี้ เมื่อเรารู้เข้าใจแล้ว เราก็จะพยายามแก้ ซึ่งไม่ได้ไปแก้สิ่งที่ส่งผลมาแต่ปางก่อน แต่กำลังจะแก้ว่าเราจะไม่สืบต่อจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ เพื่อให้เราไปเป็นแบบนั้นในภายภาคหน้า ก็จะดับการเกิด ละการเกิด ยุติการเกิด สุดท้ายแล้วจะไม่ได้เจอกันอีกแล้ว พระพุทธศาสนาสอนแบบนั้น

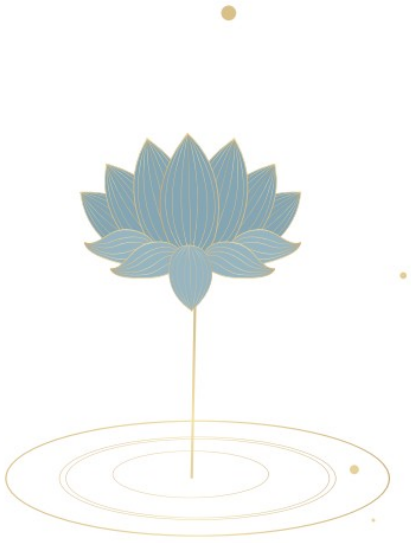

สถานศึกษาธรรมดอยธรรมนาวา
บ้านป่ารวก ตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ธรรมนาวา Dhammanava